

SOSIAALITYÖN ROOLI, TEHTÄVÄ JA
TOIMINTAMAHDOLLISUUDET
LÄHISUHDEVÄKIVALLAN
TUNNISTAMISESSA

Kuvaileva kirjallisuuskatsaus

Erika Lindroos
Pro gradu -tutkielma
Sosiaalityö
Lapin yliopisto
Kevät 2022

Lapin yliopisto

Tiedekunta: Yhteiskuntatieteiden tiedekunta

Työn nimi: Sosiaalityön rooli, tehtävä ja toimintamahdollisuudet lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa

Tekijä: Erika Lindroos

Tutkinto-ohjelma/oppiaine: Sosiaalityö

Työn laji: Pro gradu -tutkielma/maisterintutkielma X Lisensiaatintutkimus __

Sivumäärä: 68 + 1

Vuosi: 2022

Tiivistelmä:

Tämän tutkimuksen tarkoituksena on selvittää sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa. Koronapandemian aiheuttama eristäytyminen ja kotona olon lisääntyminen on lisännyt kaikkia sosiaalisia ongelmia, myös lähisuhdeväkivaltaa. Suurin osa lähisuhdeväkivallasta jää piiloon, minkä vuoksi tiedon ja ymmärryksen lisääminen sekä kansalais- että viranomaistasolla on tärkeää.

Tutkimuksessa kysyttiin, millainen on sosiaalityön rooli, tehtävä ja toimintamahdollisuudet lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa aiemman tutkimuksen perusteella. Teoreettisena viitekehyksenä on ymmärrys sosiaalityöstä ihmisarvon ja -oikeuksien puolustajana ja väkivallan vastaisena muutostyönä, ja tutkimusmenetelmänä kuvaileva kirjallisuuskatsaus. Tutkimusaineistoksi valikoitui LUC-Finna ja Finna -tietokantoihin tehtyjen hakutuloksien perusteella yhteensä 15 kotimaista tai kansainvälistä tutkimusartikkelia tai kirjaa. Aineisto on analysoitu teemoittelemalla.

Tutkimusaineistossa esiin nousseita teemoja ovat lähisuhdeväkivallan näyttäytyminen sosiaalityössä, lähisuhdeväkivallan tunnistamista estävät tekijät, tunnistamista edistävät tekijät sekä sosiaalityön keinot auttaa lähisuhdeväkivallan uhreja. Tulosten perusteella lähisuhdeväkivalta näyttäytyy sosiaalityössä muun muassa ammatillista osaamista, tilanneherkkyyttä ja monialaisuutta vaativana. Tunnistamista estävien ja edistävien tekijöiden tarkastelussa nojaututtiin Virkin ja kumppaneiden (2011) nimeämiin kehyksiin, jotka ovat tunnistamista estävien kehysten osalta medikaalinen, käytännöllinen, individualistinen ja psykologinen kehys ja tunnistamista edistävien tekijöiden osalta terveyden ja hyvinvoinnin kehys, oikeutetun puuttumisen kehys ja prosessin edistämisen kehys. Tulosten mukaan sosiaalityön keinoja lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi ovat esimerkiksi työntekijöiden palvelujärjestelmän tuntemus, kollegiaalinen tuki ja kolmannen sektorin tuki.

Avainsanat: lähisuhdeväkivalta, sosiaalityö, tunnistaminen, tunnistamisen esteet, interventiot

SISÄLLYS

1	JOHDANTO	2
2	LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ.....	4
2.1	Lähisuhdeväkivallan määritelmä ja muodot.....	4
2.2	Lähisuhdeväkivalta Suomessa ja rikoksena Suomen lainsäädännössä.....	8
2.3	Lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiskanavat Suomessa.....	11
3	SOSIAALITYÖ YHTEISKUNNASSA	16
3.1	Sosiaalityön ammatti muutostyön edistäjänä	16
3.2	Väkivalta ja sosiaalityö.....	19
4	TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	22
4.1	Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys	22
4.2	Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä	23
4.3	Aineiston haku, sisäänotto- ja poissulkukriteerit.....	28
4.4	Aineiston kuvaus	34
4.5	Aineiston analyysi	40
4.6	Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus.....	41
5	TUTKIMUSTULOKSET	44
5.1	Lähisuhdeväkivallan näyttäytyminen sosiaalityössä	44
5.2	Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteet.....	46
5.3	Lähisuhdeväkivallan tunnistamista edistävät tekijät	50
5.4	Miten eteenpäin – sosiaalityön keinot lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi	54
6	JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA.....	58
	LÄHTEET	62
	LIITTEET	

1 JOHDANTO

Tämän kirjallisuuskatsauksena toteutetun tutkimuksen tavoitteena on tarkastella sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa. Lähisuhdeväkivalta on aiheena ajankohtainen, sillä keväällä 2020 myös Suomeen levinnyt koronapandemia on lisännyt lähisuhdeväkivallan määrää. Ensi- ja turvakotien liiton (2021) mukaan korona-aika on lisännyt lähisuhdeväkivaltaa merkittävästi. Korona-ajan pitkeytyminen on vaikeuttanut etenkin sellaisten perheiden tilannetta, joissa on jo entuudestaan kärjistyneitä tilanteita ja haasteita. Korona-aika on synnyttänyt palveluvajetta, johon tarvitaan monialaista yhteistyötä ja avun tarjoamista pitkäjänteisesti. (Mt.)

Lähisuhdeväkivallan tekijänä voi olla kuka tahansa lähipiirin jäsen – vanhempi, lapsi, nykyinen kumppani, ex-kumppani tai muu läheinen. Väkivalta on kohteelleen aina väärin, eikä sitä pidä hyväksyä. Tässä kirjallisuuskatsauksessa olen kiinnostunut selvittämään sosiaalityön ja lähisuhdeväkivallan yhteen kietoutumista ja sosiaalityön merkitystä lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä. Sosiaalityötä tehdään monella eri taholla ja eri toimijoiden tuottamana. Sosiaalityö perustuu ihmisoikeuksien ja ihmisarvon arvostukseen. Niinpä sosiaalityön velvollisuutena on puuttua ihmisoikeuksia ja ihmisarvoa loukkaaviin epäkohtiin kuten esimerkiksi lähisuhdeväkivaltaan.

Kiinnostuin aiheesta, koska en ole lähisuhdeväkivaltaan aiemmin juuri perehtynyt ja tuntui mielenkiintoiselta olla uuden äärellä. Lähisuhdeväkivallasta on tehty aiempaa tutkimusta ja siitä on hyvin saatavilla aiheeseen liittyvää taustakirjallisuutta, mitkä ovat tärkeitä asioita huomioida kirjallisuuskatsausta suunniteltaessa. Oman huomioni mukaan sosiaalityön suhdetta lähisuhdeväkivaltaan sekä keinoja sen tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen on tutkittu runsaasti myös opinnäytetöissä, kuten ammattikorkeakoulujen opinnäytetöissä ja pro gradu -tutkielmissa. Myös Ari Salminen (2011) toteaa, että aina ei ole tarpeen tehdä uutta tutkimusta, vaan joskus on paikallaan arvioida ja koota aiemmin tutkittua tietoa yhteen. Kirjallisuuskatsaus on tutkimuksen tutkimusta, jonka avulla voidaan esitellä ja kriittisesti tarkastella aiemmin tehtyä tutkimusta ja lopuksi laatia tutkimustuloksista tutkijan näkemyksen mukainen, tutkimuskysymykseen vastaava synteesi. (Mt., 1)

Tutkimuksellani on merkitystä myös ammatillisen tiedon lisääjänä. Sosiaalialalla työskentelevien on tärkeää tiedostaa ja tunnistaa lähisuhdeväkivalta. Työntekijälle voi tulla tunne lähisuhdeväkivallan uhrista esimerkiksi vastaanotolla tai kotikäynnillä, mutta lähisuhdeväkivallan mahdollisuuden puheeksi ottaminen ei välttämättä ole helppoa. Marjatta Karhuvaara, Sanna Kaitue ja Susanna Ruuhilahti (2013) muistuttavat, että väkivallan uhri ei yleensä halua ottaa asiaa puheeksi pelon, häpeän tai syyllisyyden vuoksi. Uhrin voimavarat voivat olla vähissä, ja vastaananomisen sijaan uhri mieluummin myötäilee, jotta väkivaltaa tehnyt jättäisi hänet rauhaan. Jotta sosiaalialan ammattihenkilö kykenisi ottamaan lähisuhdeväkivallan puheeksi, hänen on tärkeää tunnistaa lähisuhdeväkivalta ilmiönä, ymmärtää väkivallan eri muotoja sekä toistuvuutta ja mahdollista pitkäkestoisuuttakin. (Mt., 7–8.)

Tutkimus on suoritettu kuvailevana kirjallisuuskatsauksena. Aineistoksi on valikoitunut kotimaisia ja ulkomaisia tieteellisiä artikkeleita ja kirjoja. Pyrin kirjallisuuskatsauksessani nostamaan tutkimustehtäväni ohjaamana esiin valittujen tutkimusten pääteemoja sekä arvioimaan valittua lähdekirjallisuutta kriittisesti. Aineistoa valikoidessani käytössäni ei ole ollut erityistä tarkistuslistaa, mutta se on valikoitu tietokannoista kirjallisuuskatsauksen periaatteiden mukaisesti tutkimusaineiston laatuun huomiota kiinnittäen. Lopulliseksi aineistoksi muodostui 15 kotimaista tai kansainvälistä tutkimusartikkelia ja kirjaa.

Taustoitan tutkimusta avaamalla lähisuhdeväkivallan käsitettä, muotoja ja siihen liittyviä auttamiskeinoja sekä kuvaamalla sosiaalityön eetosta ja sosiaalityötä väkivallan vastaisena työnä. Tämän jälkeen käyn läpi tutkimuksen toteuttamista sekä pohdin tutkimukseen liittyviä eettisiä kysymyksiä. Tutkimuksen tulokset eli sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ilmentävät teemat esitän yhtenä päälukuna. Lopuksi pohdin tutkimustulosten merkitystä, arvioin tutkimusprosessia sekä esitän, miten aihepiirin tutkimusta voisi mahdollisesti jatkaa.

2 LÄHISUHDEVÄKIVALTA ILMIÖNÄ

2.1 Lähisuhdeväkivallan määritelmä ja muodot

Lähisuhde- ja perheväkivallan määrittelyä Suomessa

Jotta lähisuhdeväkivaltaa voidaan tarkastella tutkimuksen keinoin, on syytä ensin pureutua lähisuhdeväkivaltaan käsitteenä. Filosofian tohtori, dosentti Satu Lidman (2015) on avannut käsitteen merkitystä seuraavasti: ”*Käsite on tiettyä ilmiötä tai tiettyä asiayhteyttä luonnehtiva termi, joka rajaa ja määrittelee ilmiötä siten, että sen olemus ja sisältö on mahdollisimman selkeä. Käyttökelpoisten käsitteiden puutteessa väitteitä ei voida perustella luotettavasti, koska ilmiötä kuvaava termistö puuttuu. Käsitteet ovat tieteellisen ajattelun ja tutkimuksen välttämätön lähtökohta.*” (Mt., 2015, 14.)

Terveyden ja hyvinvoinnin laitoksen, THL:n määritelmän mukaan lähisuhdeväkivalta on väkivaltaa, jossa väkivallan tekijä ja uhri tuntevat toisensa läheisesti. Tekijä voi olla esimerkiksi uhrin entinen tai nykyinen kumppani, vanhempi tai lähisukulainen. Lähisuhdeväkivalta voidaan jakaa perheväkivaltaan, parisuhdeväkivaltaan ja seurusteluväkivaltaan. (THL 2021a.)

Eija Paavilainen ja Tarja Pösö (2003) taustoittavat, että aiemmin lähi- ja perhesuhdeväkivallan käsitteen rinnalla on käytetty lisäksi termiä kotiväkivalta. Koti-sanalla haluttiin erottaa yksityisasunnoissa tapahtuva väkivalta esimerkiksi kadulla tai vankilassa tapahtuvasta väkivallasta. Termi perheväkivalta sai jalansijaa 1970- ja 1980-luvuilla sosiaali- ja terveydenhuollossa erityisesti Suomessa, kun yhteiskunta havahtui kodin sisällä tapahtuvaan väkivaltaan. Muualla maailmassa käytettiin perheväkivallan sijaan ilmaisuja naisiin kohdistuva väkivalta tai pahoinpitely kuvastamaan kodin seinien sisällä tapahtuvaa väkivallantekoa. (Mt., 18–19.) Leo Nyqvist (2004) lisää, että 1970–1980-luvuilla oli vallalla ajattelutapa, jossa väkivalta nähtiin koko perheen ongelmana, millä kierrettiin miesten syyllistämistä väkivallan tekijöinä.

Lidman (2015) muistuttaa, että erityisesti perheväkivallasta keskusteltaessa perinteinen jako tekijän uhrin sukupuolella näkyy niin kansalaisten kuin viranomaistenkin ajattelutavoissa.

Suomalaisessa kulttuurissa miehen kykenemättömyys ilmaista itseään verbaalisesti ja oletus fyysisestä väkivallasta tämän ”tyypillisen” piirteen lisäksi ovat vallitseva ymmärrys perheväkivallasta. Väkivaltaa tehneet miehet saattavat itsekin todeta lyöneensä, koska menettivät hermonsa naisen sanomisten takia. (Mt., 11.)

Toisaalta Virpi Dufva (2001, 9) ja Nyqvist (2004, 101) toteavat, että perheväkivaltaa käsitteenä on pidetty piilottelevana, koska ”perhe” tarkoittaa kaikkia perheenjäseniä. Arto Jokinen (2000, 21) jatkaa, että lähisuhdeväkivalta-käsitteen sukupuolineutraaliudesta huolimatta lähisuhdeväkivalta on sukupuolistunutta, mikä perustuu kotimaiseen ja kansainväliseen tutkimukseen. Marita Ruohonen (2006, 9) tukee Jokisen näkemystä toteamalla, että keskustelu miehistä väkivallan uhreina ja naisista väkivallan tekijöinä on melko vähäistä. Myös nykyinen palvelujärjestelmä näkee miehet tekijöinä ja naiset uhreina tarjoamalla naisuhreille ja miespuolisille väkivallantekijöille monipuolisemmin palveluita kuin päinvastaisessa tilanteessa. Minna Piispa ja Markku Heiskanen (2017, 68) lisäävät, että väkivallan uhreista ja tekijöistä kerättävä numero-tieto on merkittävää tehtäessä esimerkiksi poliittisia päätöksiä palvelujärjestelmään liittyen tai lisättäessä kansalaisten tietämystä väkivallan määrästä yhteiskunnassa.

Inkeri Eskonen (2001, 21) on päätenyt käyttämään omassa väitöstutkimuksessaan perheväkivallan käsitettä, vaikkakin tiedostaa esitetyn kritiikin siitä, että käsite ei avaa tekijää tai teon kohdetta. Eskosen tutkimuksessa perheväkivallan kokemusta tutkitaan lasten kertoman kautta. Lapselle perhe on kokonaisuus, eikä lapsi tee eroa siinä, onko väkivallan tekijänä jompikumpi vanhemmista, joku sisaruksista vai useampi henkilö. Lapselle perheväkivalta tarkoittaa perheen sisällä tapahtuu väkivaltaa, jolloin perheväkivallan käsite on perusteltu. Juha Hämäläinen ja Pauli Niemelä (1993, 181) puolestaan muistuttavat, että lähisuhdeväkivaltaan puuttuminen on hankalampaa silloin, kun tilanteeseen ei liity lapsia, eikä lasten oikeuksia säätelevästä lainsäädännöstä saada apua puuttumiselle.

Parisuhteesta eroaminen on taitekohta, jolloin väkivalta herkästi nostaa päätään niissä ihmissuhteissa, joissa jommallakummalla tai molemmilla osapuolilla on taipumusta väkivaltaan (Karhuvaara ym. 2004, 12). Anna Nikupeteri, Carita Lappi, Mirva Lohiniva-Kerkelä, Arto Kauppi ja Merja Laitinen (2017) toteavat tutkimuksessaan, että uhrien suojaamiseksi

erotilanteessa monialaista yhteistyötä tulisi kehittää suuntaan, jossa sosiaali- ja terveysalan ammattilaiset tunnistavat sukupuolistuneisuuden merkityksen lähisuhdeväkivallassa. Ammattilaisten on tunnistettava juridinen, eettinen ja arvoperustainen keinovalikoima uhrien aseman kohentamiseksi. (Mt., 306.) Myös Pia Skaffari, Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen (2021, 12) nostivat esiin taloudellisten seikkojen merkityksen uhrin harkitessa lähtemistä väkivaltaisesta suhteesta. Yhteinen omistusasunto tai yhteinen yritys väkivallan tekijän kanssa saattoivat ennakoida suhteeseen jäämistä, kuten myöskin väkivallan tekijän rooli uhrin raha-asioiden hoitajana.

Lähisuhdeväkivalta kansainvälisessä kontekstissa

Lähisuhdeväkivallan määritelmä on kulttuurisidonnaista. Myös Paavilainen ja Pösö (2003) toteavat, että se, mikä Suomessa ja suomalaisessa yhteiskunnan normistossa on väkivaltaa, voi toisessa kulttuurissa olla yksilön sosiaalistamista ja sopeuttamista vallitsevaan valtakulttuuriin (mt. 2003, 17). Hyvä esimerkki tästä on lapsen fyysinen kurittaminen, joka kriminalisoitiin Suomessa lähes 40 vuotta sitten. Laissa lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) todetaan, että lasta on suojeltava fyysiseltä ja henkiseltä väkivallalta, huonolta kohtelulta ja sorrolta. Paavilainen ja Pösö (2003) lisäävät, että monissa maissa lasten kurittaminen on kasvatuksellinen keino, jolla ei nähdä yhteyttä lapsen kaltoinkohtelun kanssa. Kuka silloin määrittelee fyysisen kurittamisen olevan väkivaltaa, jos se ei tekijän tai kohteen mielestä sitä ole? Yksi tapa määritellä väkivalta on arvioida sen jättämiä näkyviä jälkiä, mutta tämä määritelmä on siitä ongelmallinen, että se poissulkee kaikki henkisen lähisuhdeväkivallan muodot. (Mt. 2003, 17.) Matti Rimpelä (2003, 187) on teoksessaan tullut johtopäätökseen siitä, että fyysinen väkivalta mustelmineen, ruhjeineen ja naarmuineen, jossa tekijänä on yleensä mies, on todennettavissa lääkärin tai poliisin tutkimuksessa. Naisten käyttämä väkivallan muoto on puolestaan usein verbaliikkaa, sanan säilää, josta ei jää näkyviä jälkiä. Lidman (2015, 61) muistuttaa, että asia ei ole kuitenkaan näin yksiselitteinen ja sukupuolistunut, vaan myös nainen voi käyttää fyysistä väkivaltaa miestä kohtaan ja mies olla vastaavasti sukupuolittuneen väkivallan kohteena.

Maija Jäppinen (2015a ja 2015b) on tutkinut väitöksessään Venäjällä lähisuhdeväkivaltaa kohdanneita naisia ja heitä auttaneita kriisikeskuksia. Jäppisen (2015a, 26–27) etnografisen tutkimuksen mukaan kriisikeskusten tarjoama apu on virallisesti naista ja naisen ratkaisuja tukevaa, mutta käytännössä muutoksen odotetaan tapahtuvan naisessa ja naisen toiminnassa.

Ajattelutapa juontaa juurensa Venäjän individualismimyönteisestä yhteiskunnallisesta ilmapiiristä, jossa vastuun ajatellaan olevan yksilöllä ja yhteiskunnan tarjoama auttamisjärjestelmä on tarkoituksellisesti niukka. Sosiaalityön roolina Venäjällä on lähinnä lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden kurjuuden vähentäminen ja lohduttaminen. Jäppinen (2015a, 253; 2015b, 102) toteaa, että lähisuhdeväkivallan venäläisellä naisuhrilla on käytännössä kaksi vaihtoehtoa; joko lähteä suhteesta tai jäädä ja pyrkiä kaikin keinoin edistämään harmoniaa kotona. Työntekijät tietävät, että Venäjällä suurimmalla osalla naisista ei ole taloudellisesti mahdollista muuttaa omilleen, minkä vuoksi naiset usein palaavat väkivallan tekijän luokse kriisikeskusjakson jälkeen.

Lähisuhdeväkivallan muodot

Monissa maissa lähisuhteessa tapahtunutta väkivallantekoa kutsutaan naisiin kohdistuvaksi väkivallaksi, mutta Suomessa käytetään sukupuolineutraaleita ilmaisuja 'perheväkivalta' tai 'lähisuhdeväkivalta'. Karhuvaara ym. (2004, 16) kuitenkin muistuttavat, että olipa käsitteistö mikä hyvänsä, väkivalta ulottuu aina jokaiseen perheenjäseneseen.

Sanasta 'väkivalta' tulee helposti ensimmäisenä mieleen fyysinen väkivalta; potkiminen, lyöminen, hakkaaminen. Johanna Niemi-Kiesiläinen (2004, 61) toteaa, että fyysisen väkivallan ei tarvitse olla hillitöntä ja pidäkkeetöntä raivoamista, vaan väkivallan tekijä voi kyetä ohjaamaan ja määrittämään käytöstään esimerkiksi siten, että väkivaltateon tapahtuessa ulkopuolisia ei ole paikalla. Karhuvaara ym. (2004, 18) lisää tähän, että väkivallan tekijällä on usein halu selitellä väkivallan tekoaan esimerkiksi työhuolilla tai päihteidenkäytöllä. Joskus tekijä voi syyttää teostaan uhria.

Henkinen väkivalta alkaa usein varkain. Se voi olla haukkumista, huutamista, toisen alentamista, vähättelyä tai nolaamista. Puhumattomuus parisuhteessa on eräs henkisen väkivallan muoto. Väkivallan tekijä saattaa myös olla hyvin mustasukkainen ja kontrolloida uhrin ja hänen ystäviensä ja sukulaistensa tapaamisia sekä uhrin muita vapaa-ajan menemisiä. Itsemurhalla uhkaaminen on äärimmäistä henkistä väkivaltaa. (Karhuvaara ym. 2004, 18.) Eva Lundgren, Gun Heimer, Jenny Westerstrand ja Anne-Marie Kalliokoski (2001) puolestaan havaitsivat tutkimuksessaan, että hallitsevalla ja uhkaavalla käytöksellä on yhteys väkivallantekoon. Neljä viidestä henkilöstä, jotka olivat uhanneet esimerkiksi tekevänsä lapsille tai uhrin omaisuudelle

jotain, toteutti uhkauksensa. (Mt., 31–32.) Riski väkivallalla uhkaamisesta väkivaltateon toteuttamiseen on siis melko suuri, minkä vuoksi väkivaltapuheeseen on aina suhtauduttava vakavasti.

Seksuaalista väkivaltaa on paitsi raiskaus ja sen yritys, myös painostaminen seksuaalisiin tekoihin kuten pornografisen materiaalin katsomiseen, seksuaaliset kommentit, lähentely ja ei-toivottu koskettelu. Joskus uhri saattaa suostua seksiin miellyttääkseen seksuaaliväkivallan tekijää ja ajatella näin välttyvänsä isommilta ongelmilta. Seksuaaliseen väkivaltaan liittyy jopa fyysistä ja henkistä väkivaltaa enemmän häpeää ja syyllisyyttä, minkä vuoksi siitä kertominen on uhrille usein vaikeaa. (Karhuvaara ym. 2004, 19.)

Fyysinen, henkinen ja seksuaaliväkivalta ovat tilastollisesti keskeisimmät lähisuhdeväkivallan muodot. Lisäksi muita lähisuhdeväkivallan lajeja ovat taloudellinen väkivalta, vainoaminen, kaltoinkohtelu tai laiminlyönti, muu väkivallan muoto sekä kulttuurilla tai uskonnolla perusteltu väkivalta. Jälkimmäisiin väkivallan muotoihin liittyvien viranomaisyhteydenottojen määrä on ollut vuonna 2019 alle 10 prosenttia kussakin (THL 2021b, 13).

2.2 Lähisuhdeväkivalta Suomessa ja rikoksena Suomen lainsäädännössä

THL:n (2021b) tilastoraportti 3/2021:n mukaan suomalaisten viranomaisten tietoon tulleen lähisuhdeväkivallan määrä vuonna 2019 kasvoi seitsemän prosenttia vuoteen 2018 verrattuna. Lähisuhdeväkivallan uhreista kolme neljäsosaa oli aikuisia ja yksi neljännes lapsia. Lapsiuhreista tyttöjen ja poikien osuus on noin puolet ja puolet. (THL 2021b, 3.) Kansallinen rikosuhritutkimus on Helsingin yliopiston vuodesta 2012 alkaen vuosittain järjestämä kyselytutkimus, jossa kerätään tietoa viranomaisilta piiloon jäävästä rikollisuudesta. Tutkimus lisää kokonais käsitystä ja ymmärrystä vallitsevasta väkivallan, omaisuusrikosten ja rikollisuuden pelon määrästä 15–74-vuotiaiden suomalaisten keskuudessa. Vuoden 2019 rikosuhrikyselyn mukaan kahdeksan prosenttia kyselyyn vastanneista oli joutunut väkivallalla uhkaamisen kohteeksi viimeisen vuoden aikana. Väkivaltakokemusten määrä on pitäytynyt melko samoissa lukemissa kaikkien rikosuhrikyselyvuosien ajan. (THL 2021b, 8–9.)

Lähisuhdeväkivallan mallit juurtuvat helposti lasten mieleen. Mikko Oranen (2001, 54–55) toteaa, että tyttö, joka näkee useita kertoja äitiään löylytettävän, voi alkaa uskomaan, että naiset ovat yleisesti ottaen pahoja tai huonoja ja heitä kuuluukin pahoinpidellä. Lähisuhdeväkivaltaa nähneet tai kokeneet lapset eivät useinkaan ota asiaa esille muiden samaa kokeneiden tai esimerkiksi sisarustensa kanssa. Vasta riittävän turvallisessa ympäristössä, kuten turvakodissa lapset alkavat pikkuhiljaa kertoa kokemuksistaan. Oranen (mt., 57–58) jatkaa, että myös sukupuolella on merkitystä siihen, miten lapsi tai nuori käsittelee perheessä ilmennyttä väkivaltaa. Tytöt reagoivat usein ahdistumalla ja patoamalla tunteitaan, kun pojat toimivat suuremmin ”pakene tai taistele” -tyylillä, mikä voi selittää myös väkivaltaan reagointia aikuisena.

Ruohonen (2006, 14) muistuttaa, että muihin pohjoismaihin verrattuna Suomen lähisuhdeväkivaltaa määrittävä lainsäädäntö laahasi aina 1990-luvulle asti merkittävästi jäljessä. Vasta YK:n 20.1.1993 yleiskokouksessa annettu julistus naisiin kohdistuvan väkivallan poistamiseksi edellytti myös Suomen ryhtyvän asianmukaisiin toimenpiteisiin naisiin kohdistuvan väkivallan kitkemiseksi. Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti (2013) toteavat, että Suomen rikoslaki ei tunnista lähisuhdeväkivallan tai perheväkivallan käsitettä. Lainsäädännön muuttumisen myötä lähisuhhteissa tapahtuvat lievät pahoinpitelyt on tulkittu vuodesta 2011 alkaen syytteenalaisiksi.

Rikoslain (myöhemmänä RL; 1889/39) 20. luvun 1 § toteaa raiskauksesta seuraavaa: *”Joka pakottaa toisen sukupuoliyhteyteen käyttämällä henkilöön kohdistuvaa väkivaltaa tai uhkaamalla käyttää sellaista väkivaltaa, on tuomittava raiskauksesta vankeuteen vähintään yhdeksi ja enintään kuudeksi vuodeksi.”* Raiskaamista on myös esimerkiksi sairauden tai vammaisuuden vuoksi puolustuskyvyttömän tai tahtoaan ilmaisemaan kykenemättömän ihmisen kanssa sukupuoliyhteydessä oleminen. Lain 2 §:ssa määritellään törkeä raiskaus. Lievin seksuaalirikoksen muoto on sukupuoliyhteyteen pakottaminen. (RL 1889/39, 20:1–2 § ja 4 §.)

Seksuaalisen hyväksikäytön rikoslaki (RL 1889/39) määrittelee seuraavasti: *”Joka asemaansa hyväksikäyttäen taivuttaa sukupuoliyhteyteen tai ryhtymään muuhun seksuaalista itsemääräämisoikeutta olennaisesti loukkaavaan seksuaaliseen tekoon tai alistumaan sellaisen teon kohteeksi henkilön, joka on alisteisessa suhteessa häneen, jonka kyky itsenäisesti päättää seksuaalisesta käyttäytymisestään on heikompi kuin tekijällä, joka on sairas tai riippuvainen tekijästä*

on tuomittava seksuaalisesta hyväksikäytöstä sakkoon tai vankeuteen enintään neljäksi vuodeksi.” Myös seksuaalinen ahdistelu, joka loukkaa henkilön seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on seksuaalista hyväksikäyttöä. (RL 1889/39, 20:5 ja 5a §.)

Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö sisältää sukupuoliyhteyden ja muun seksuaalisen teon, jotka aiheuttavat haittaa lapsen kehitykselle. Lapsen seksuaalisesta hyväksikäytöstä voi saada vankeutta enintään kuusi vuotta. (RL 1889/39, 20:6–7 §.)

Rikoslain (RL 1889/39) 21. luvun 1 § toteaa taposta *”Joka tappaa toisen, on tuomittava taposta vankeuteen määrääjäksi, vähintään kahdeksaksi vuodeksi.*” Luvun 2 §:ssa kerrotaan murhasta: *”Jos tappo tehdään 1) vakaasti harkiten, 2) erityisen raa’alla tai julmalla tavalla, 3) vakavaa yleistä vaaraa aiheuttaen tai 4) tappamalla virkamies hänen ollessaan virkansa puolesta ylläpitämässä järjestystä tai turvallisuutta taikka virkatoimen vuoksi ja rikos on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksenteijä on tuomittava murhasta vankeuteen elinkaudeksi.*” Surma on henkirikoksista lievin. *”Jos tappo, huomioon ottaen rikoksen poikkeukselliset olosuhteet, rikoksenteijän vaikuttimet tai muut rikokseen liittyvät seikat, on kokonaisuutena arvostellen lieventävien asianhaarojen vallitessa tehty, rikoksenteijä on tuomittava surmasta vankeuteen vähintään neljäksi ja enintään kymmeneksi vuodeksi.*” (RL 1889/39 21:1–3 §.)

Pahoinpitelystä rikoslain (RL 1889/39) 21. luku sanoo seuraavaa: *”Joka tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan, on tuomittava pahoinpitelystä sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.*” (RL 1889/39 20:5 §.) Pahoinpitely yksityisellä paikalla on vuodesta 2011 alkaen ollut virallisen syytteen alainen rikos. Mielestäni lakimuutos sisältää tärkeän viestin yhteiskuntalta, että lähisuhdeväkivaltaan voi ja pitää viranomaiskeinoin puuttua.

Rikoslain (RL 1889/39) 25. luku toteaa vapaudenriistosta seuraavasti: *”Joka sulkemalla sisään, sitomalla, kuljettamalla johonkin tai muulla tavoin oikeudettomasti riistää toiselta liikkumisvapauden tai eristää toisen tämän ympäristöstä, on tuomittava vapaudenriistosta sakkoon tai*

vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” Törkeästä vapaudenriistosta rikoslaki (RL 1889/39) sanoo seuraavaa: ”Jos vapaudenriistossa 1) vapaudenmenetystä jatketaan yli kolmen vuorokauden, 2) aiheutetaan vakavaa vaaraa toisen hengelle tai terveydelle tai 3) käytetään erityistä julmuutta tai vakavan väkivallan uhkaa ja vapaudenriisto on myös kokonaisuutena arvostellen törkeä, rikoksentehtyjä on tuomittava törkeästä vapaudenriistosta vankeuteen vähintään neljäksi kuukaudeksi ja enintään neljäksi vuodeksi.” (RL 1889/39, 25:1–2 §, 6 §.) Käytännössä vapaudenriistoa on esimerkiksi liikkumisvapauden riistäminen tai ympäristöstä eristäminen. Henkilön pitäminen kotona siten, ettei hän pääse halutessaan poistumaan, on liikkumisvapauden riistoa. Puhelinyhteyksien katkaiseminen on ympäristöstä eristämistä.

Rikoslain (RL 1889/39) 25. luvun 7 §:ssa kerrotaan laittomasta uhkauksesta, joka tarkoittaa uhatun pelkoa oman tai toisen henkilön turvallisuuden tai omaisuuden varassa olemisesta. ”Joka nostaa aseensa toista vastaan tai muulla tavoin uhkaa toista rikoksella sellaisissa olosuhteissa, että uhatulla on perusteltu syy omasta tai toisen puolesta pelätä henkilökohtaisen turvallisuuden tai omaisuuden olevan vakavassa vaarassa, on tuomittava, jollei teosta muualla laissa säädetä ankarampaa rangaistusta, laittomasta uhkauksesta sakkoon tai vankeuteen enintään kahdeksi vuodeksi.” (RL 1889/39, 25:7 §.) Johanna Niemi-Kiesiläinen ja Heini Kainulainen (2006, 119) toteavat, että lähisuhdeväkivallassa tapolla uhkaaminen on tyypillinen uhkauksen muoto. Niemi-Kiesiläinen ja Kainulainen (mt., 118) muistuttavat, että perhe- ja lähisuhdeväkivallasta on tärkeää puhua ääneen. Viranomaisten täytyy saada tieto väkivallasta, jotta he voivat puuttua siihen.

2.3 Lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiskanavat Suomessa

Lähisuhdeväkivalta ja palvelujärjestelmä

Lähes kaikissa käyttämissäni lähisuhdeväkivallan tunnistamista käsittelevissä lähdeteoksissa todettiin, että lähisuhdeväkivallan tunnistaminen ja sen puheeksi ottaminen on haasteellista. Paavilainen ja Pösö (2003, 51) toteavat, että väkivalta jää palvelujärjestelmässä helposti huomaamatta, koska aihe pureutuu niin syväälle vanhemmuuteen ja perheen sisälle, ettei asiasta tohdita kysyä. Auli Ojuri (2004, 43) toteaa väitöskirjassaan, että väkivaltaa itse kohtaamaan joutunut erottaa toisen väkivallan uhrin herkemmin kuin henkilö, jolla ei ole kokemusta

väkivallasta. Lähisuhdeväkivallan ilmenenistä lastenvalvojan työssä kuvailleet Karhuvaara ym. (2004) varoittavat helppojen ratkaisujen tarjoamista väkivallan uhrille, kuten väkivaltaisesta suhteesta lähtemistä. Väkivallan tekijä voi olla uhrinsa ainoa läheinen. Niissä sosiaalityön muodoissa, joihin liittyy eroperheiden ja erotilanteiden kanssa toimimista, voi olla relevanttia kysyä väkivallasta esimerkiksi puhelimesta ajan varaamisen yhteydessä. (Mt., 52.)

Myös Catherine Humphreys (1999) arvioi aasialaisiin perheisiin keskittyvässä tutkimuksessaan, että sosiaalityöntekijät herkästi tarjoavat puolisoista eroamista pikaratkaisuksi perheväkivaltilanteeseen miettimättä, mitä eroaminen konkreettisesti naiselle ja lapsille tarkoittaa. Jos nainen ei uskalla erota vaan jää suhteeseen, lastensuojelu voi tulkita sen niin, että nainen on huono äiti. Humphreys (mt.) toteaaakin, että syyllistämisen sijaan tulisi miettiä keinoja, joilla väkivaltaa kokeneita ja lapsia voitaisiin auttaa.

Yhdeksi sosiaalityön ongelmaksi on pitkään nähty ammatillisissa keskusteluissa se, että palvelujärjestelmä on pirstaloitunut ja monimutkainen. Avun saanti on vaikeaa, eivätkä kaikkein heikoimmassa asemassa olevat välttämättä jaksaa edes hakea apua. Elisabeth Tönnesen, Christina Lundh ja Gun Heimer (1999) toteavat artikkelissaan, että parhaiten väkivaltaa kohdanneet naiset tunnistaa terveydenhuolto, mikäli kohtaamiselle vain löydetään riittävästi aikaa. Paavilainen ja Pösö (2003, 75; myös Karhuvaara ym. 2013, 52) puolestaan muistuttavat, että väkivallan uhri harvoin hakee itse apua. Jos uhri on lapsi, hän saattaa kuvitella väkivallan kuuluvan normaaliin perhe-elämään tai olla tilanteessa keinoton. Suvi Nipuli (2020, 43) toteaa, että pirstaleisesta palvelujärjestelmästä huolimatta lähisuhdeväkivaltaan kohdistettuja palveluja on olemassa. Suomessa lähisuhdeväkivaltailmiöön liittyviä palveluita koordinoi ja järjestää THL.

Turvakodit

Tunnetuin lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden palvelumuoto lienee turvakoti, jossa väkivaltaa kokeneet saavat katon päänsä päälle akuuttitilanteen ajaksi. Ruohonen (2006, 10–12) kertoo turvakotitoiminnan olevan lähtöisin Iso-Britanniasta, jonne perustettiin tiettävästi maailman ensimmäinen turvakoti vuonna 1971. Toiminnan keskiössä oli aluksi naisten välinen yhdessäolo ja vapaa-ajan toiminta, mutta hiljalleen talolle alkoi saapua väkivaltaa kohdanneita naisia, mikä

räjähdytti väkivaltaongelman esiin. Iso-Britanniasta turvakotitoiminta levisi Keski-Eurooppaan ja sieltä Suomeen vuonna 1978.

Marita Husso, Elli Hyväri, Anniina Kaittila, Johanna Hietamäki, Anu Karhinen-Soppi, Outi Kekkonen ja Jarno Tuominen (2021, 351) kertovat, että turvakotiasiakkaiden määrä on kasvanut 75 prosenttia vuodesta 2015 vuoteen 2019. THL:n tilasraportti 17/2020 (2021c) mukaan vuonna 2020 turvakotiasiakkaiden määrä oli hieman yli 5200 asiakasta. Keskimääräisen jakson pituus oli 17 päivää. Suurin osa turvakotiin hakeutuneista oli kokenut väkivaltaa yhdestä viiteen vuotta (31 prosenttia asiakkaista). Alle vuoden tai yli viisi vuotta väkivaltaa kokeneita oli noin 25 prosenttia kumpaakin. Suhde ei ole keskeisesti muuttunut aiemmista vuosista. (THL 2021c, 2–7.) Myös Niemi-Kiesiläinen ja kumppanit (2006, 116) toteavat, että lähisuhdeväkivallalle on tyypillistä toistuvuus eli useina erillisinä kertoina tapahtuneet pahoinpitelyt ja muut rikokset.

Auttava puhelin Nollalinja

Suomen ratifioima, vuonna 2011 solmittu Euroopan neuvoston sopimus naisiin kohdistuvan väkivallan sekä perheväkivallan ehkäisystä ja torjumisesta eli niin kutsuttu Istanbulin sopimus edellyttää matalan kynnyksen palveluita EU:n jäsenvaltioilta naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan kitkemiseksi (SopS 53/2015). Yksi tällainen palvelumuoto on maksuton auttava puhelin Nollalinja, johon väkivaltaa tai sen uhkaa kokeneet voivat soittaa ympäri vuorokauden kaikkina päivinä vuodessa. Puhelun voi soittaa nimettömänä, eikä puhelimeen vastaava päivystäjä näe soittajan numeroa. Soitto Nollalinjaan ei näy myöskään puhelinelaskussa. (Nollalinja 2021.) Vuonna 2019 Nollalinja vastaanotti yli 14.700 puhelua, joiden soittajia askarrutti eniten henkinen väkivalta (75 % soitoista) ja seuraavaksi eniten fyysinen väkivalta (42 % soitoista) (THL 2021b).

SERI – Seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskus

Toinen Istanbulin sopimuksen (SopS 53/2015) aikaansaama matalan kynnyksen palvelu on seksuaaliväkivallan kokeneiden tukikeskus eli SERI. Vuonna 2017 Helsingin yliopistollisen sairaalan (HUS) Naistenklinikalle avattiin Suomen ensimmäinen SERI-tukikeskus. Vuonna 2021 SERI-keskuksia on perustettu yhteensä 10 eri puolille Suomea. SERI-keskuksessa on mahdollista saada oikeuslääketieteellinen tutkimus, traumatukea, psykologista neuvontaa sekä

terapiaa. Seksuaaliväkivaltaa kokeneiden on tärkeää päästä mahdollisimman nopeasti hoidon piiriin, jotta palautuminen voi alkaa. Vuonna 2019 HUS SERI-tukikeskukseen tehtyjen ensikäyntien määrä oli 444, Turun SERI-keskukseen 87 ja Tampereen SERI-keskukseen 57 ensikäyntiä. (THL 2021b, 13–15; THL 2021d.) Muut SERI-keskukset on avattu vuonna 2020 tai 2021, eikä niiden osalta ole vielä tilastotietoa käytettävissä.

MARAK – Moniammatillinen riskinarviointikokous

THL:n (2021b) Lähisuhdeväkivalta 2021 -tilastoraportti kuvaa MARAK-työryhmää moniammatilliseksi riskinarviointikokoukseksi vakavan parisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi. MARAK on peräisin Iso-Britanniasta ja sitä on käytetty Suomessa vuodesta 2010 alkaen. MARAK-työryhmiä on Suomessa 17 eri maakunnan alueella, ja työryhmien jäsenet koostuvat maakunnasta riippuen alueen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisista, poliisista ja keskeisten järjestöjen edustajista. MARAK-työskentelyssä parisuhdeväkivallan uhri täyttää aluksi riskinarviointilomakkeen. Jos työryhmä arvioi väkivallan riskin kohonneeksi (lomakkeessa enemmän kuin 14 kyllä-vastausta), voidaan uhrin luvalla laatia moniammatillinen suunnitelma, jonka tavoitteena on kohentaa uhrin turvallisuutta. MARAK-työryhmät käsitelivät vuonna 2019 yhteensä 203 asiakastapausta. (THL 2021b, 15–18.)

Muita palveluita

Lisäksi on olemassa joukko kolmannen sektorin lähisuhdeväkivaltaan tarjoamia auttavia palveluita. Ne eroavat edellä luetelluista palveluista siten, että mukana on useita väkivallan tekijälle suunnattuja palveluita. Ruohonen (2006, 13) muistuttaa, että pitkäaikaisia tuloksia tavoiteltaessa on tärkeää työskennellä myös väkivallan tekijän kanssa. Järjestöpohjaisia kolmannen sektorin palveluita ovat esimerkiksi miespuolisille väkivallantekijöille suunnatut Miessakit ry ja Miehen linja, naispuolisille väkivallantekijöille suunnattu Maria Akatemia sekä eron jälkeisessä vainotilanteissa tukea tarjoava Tukikeskus Varjo. (Poliisi 2021.)

Poliisin merkitys väkivaltapalveluihin ohjaamisessa on merkittävä niin uhrien kuin tekijöiden osalta (Nipuli 2020, 42; Husso ym. 2021, 357). Poliisiorganisaatiossa väkivaltatyön palveluohjaukseen myötävaikuttaa mahdollinen väkivaltatyön erikoisyksikkö, joka yhdistää ja pitää puheyhteyttä yllä palveluntuottajien ja poliisin välillä. Keskinäiset kokoukset todettiin

merkittäviksi vaikuttavuuden arvioinnin ja tiedonsiirron sekä palveluohjauksessa mukana olleiden uhrien ja tekijöiden myöhempien vaiheiden seuraamisen kannalta. Erityisesti poliisin väkivaltayksikössä koettiin, että tieto siitä, mitä uhreille ja tekijöille oli palvelun aloittamisen jälkeen tapahtunut, motivoi jatkamaan. (Nipuli 2020, 42.)

3 SOSIAALITYÖ YHTEISKUNNASSA

3.1 Sosiaalityön ammatti muutostyön edistäjänä

Voidakseen analysoida sosiaalityön tehtävää ja toimintamahdollisuuksia suhteessa lähisuhdeväkivaltaan sekä sen tunnistamiseen, on tarpeen määritellä, mitä sosiaalityö pohjimmiltaan on. Kansainvälisten sosiaalityön järjestöjen tekemän määritelmän mukaan: *”Sosiaalityö on profesio ja tieteenala, jolla edistetään yhteiskunnallista muutosta ja kehitystä, sosiaalista yhteenkuuluvuutta sekä ihmisten ja yhteisöjen voimaantumista ja valtaistumista. Yhteiskunnallisen oikeudenmukaisuuden, ihmisoikeuksien, kollektiivisen vastuun sekä moninaisuuden kunnioittamisen periaatteet ovat keskeisiä sosiaalityössä. Sosiaalityö kiinnittyy sosiaalityön, yhteiskuntatieteiden ja humanististen tieteiden teorioihin sekä alkuperäiskansojen ja paikallisyhteisöjen tietoon. Sosiaalityössä työskennellään ihmisten ja rakenteiden parissa elämän ongelmatilanteiden ratkaisemiseksi ja hyvinvoinnin lisäämiseksi.”* (IASSW 2014, IFSW 2014, Sosnetin suomennos.)

Sosiaalityö on sosiaalihuoltolain (ShL) 15 §:n mukainen sosiaalipalvelu, jolle muutostyö on tunnusomaista. Muutoksen tarkoituksena on tukea henkilöiden, perheiden ja sosiaaliryhmien elämäntilanteita, lujittaa näiden omia toimintaedellytyksiä ja osallisuutta sekä lisätä sosiaalista yhtenäisyyttä. Sosiaalityön tarkoituksena on vähentää sosiaalisia ongelmia sekä lisätä hyvinvointia, sosiaaliryhmien aktiivisuutta ja ihmisten toimintamahdollisuuksia omassa ympäristössään. Sosiaalityön on systemaattista asiakastyötä, jonka toteutumista ja vaikuttavuutta seurataan asiakassuunnitelman avulla. (Kuntaliitto 2017.)

Sosiaalityö kehittyi alun perin käsittelemään teollistumisen prosesseista nousevia sosiaalisia ongelmia. Sosiaalityön juuret ovat vahvasti hyväntekeväisyystyössä, mutta sosiaalityöstä muodostui nopeasti keskiluokkaisten naisten toimintaa. Keskiluokkaiset naiset olivat avainasemassa ammatillisen sosiaalityön määritelmien haastamisessa, sen tieteellisten elementtien kehittämässä ja lopulta hyvinvointivaltion henkilöstön luomisessa. Sosiaalityöstä tuli etenkin Euroopassa kansallisvaltion "palvelijatar", jossa tietyt yritykset pyrkivät viestimään länsimaisen kulttuurin paremmuudesta. Sosiaalityön valtionrahoitteisuus johti siihen, ettei sosiaalityö kyennyt taloudellisessa mielessä ohjaamaan alan itsenäistä kehittymistä, ja sosiaalityön arvostus itsenäisenä tieteellisenä professiona on tänäkin päivänä vakiintuneempia tieteenaloja alhaisempi. (Dominelli 2010, 28.)

Aulikki Kananoja (2007) muistuttaa sosiaalityön arvomaailmasta, moraalista ja eettisistä periaatteista, jotka ovat sosiaalityön ideologinen kivijalka. On hyvä muistaa, että ne koskevat asiakastyön lisäksi kaikkia sosiaalityön tasoja, tehtäväalueita ja ammatillisia yhteisösuhteita. Sosiaalityön arvot ovat pysyneet samoina kautta historian, vaikka yhteiskunnan ja ammatin kehittyminen ovat muovanneet keinoja ilmaista niitä. (Kananoja, Lähteinen, Marjamäki, Laiho, Sarvimäki, Karjalainen & Seppänen 2007, 99.)

Tarja Heino (1997, 38) määrittelee sosiaalityöntekijän ammatin ”*aktiiviseksi toimijuudeksi sosiaalisen todellisuuden tulkitsemisessa*”. Terttu Sayed (2015, 8) analysoi sosiaalityön olevan yleisten palveluntarpeiden asiakaslähtöisen täyttämisen lisäksi haastavien ongelmien selvittelyä ja muutosten läpivientä. Kirsi Juhila (2006, 260) muistuttaa sosiaalityön yhteiskunnallisesta kontrollointitehtävästä syrjäytyneiden kytkemiseksi takaisin yhteiskuntaan. Pösön (2002, 109) mukaan sosiaalityötä on toisinaan kritisoitu patologisuudesta eli pyrkimyksestä selittää ja ymmärtää ongelmia ilman varsinaisia ratkaisuja. Viime aikoina ratkaisukeskeinen ja ongelmista irtaantuva lähestymistapa ovat kuitenkin nostaneet päätään (mt.). Karen Healy (2014) toteaa sosiaalityöntekijöiden työskentelevän monenlaisissa yhteyksissä ihmisten kanssa, jotka ovat kokeneet erilaisia huolenaiheita ja sortoa. Sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluu olla muutoksentehtäjinä asiakkaiden kanssa, organisaation kontekstissa ja yleisemmin yhteiskunnassa. Muutoksen luominen haavoittuvassa asemassa olevien ihmisten tilanteessa on sosiaalityön ensisijainen ja yhdistävä tavoite ja huoli. (Healy 2014, xii.) Leena Autonen-Vaaranieniemi (2004, 225) on tehnyt kiinnostavan havainnon siitä, että arki ja arjen merkitys sosiaalisille ongelmille on vähän tutkittu aihealue sosiaalityön tutkimuksessa, vaikka merkittävä osa sosiaalisista ongelmista on arjen raamittamia.

Sosiaalityön ammatti jäsentyy eri yhteiskuntajärjestelmissä eri tavoin. Sosiaalityön alkuperäiset, arvoperustaiset lähtökohdat ovat kuitenkin yhteiset riippumatta yhteiskunnan vauraudesta, yhteiskuntajärjestelmästä tai sosiaalipoliittisista orientaatioista. (Kananoja ym. 2007, 17.) Marja Kuronen, Riitta Granfelt, Leo Nyqvist ja Päivi Petrelius (2004, 5–6) näkevät suomalaisen sosiaalityön pitkälle sukupuolittuneeksi, koska siinä käsitellään paljon ihmissuhteisiin, perheeseen ja lasten hyvinvointiin liittyviä kysymyksiä keskustelun keinoin, jossa naisia on perinteisesti pidetty miehiä etevämpinä.

Yleisellä tasolla tutkimuksissa on havaittu työelämässä selkeimmin kolmenlaisiin uravalintoihin suuntautumista ja valikoitumista. Hämäläinen ja Niemelä (1993) määrittelevät suuntauksiksi hallinnollis-johtavan, itsensä toteuttamisen sekä sosiaalinen suuntautuminen. Sosiaalialalla työskenteleville ihmisille on luontaista sosiaalisen suuntautumisen arvomaailma kuten ihmisyyden arvostus, epäitsekäs suhtautuminen ja auttamishalu. Ammatillisessa kuvassa ihanteellinen sosiaalityöntekijä on yhteistyökykyinen, auttavainen, käytännönläheinen sekä inhimillinen. (Hämäläinen & Niemelä 1993, 145–146.) Vaikka Hämäläisen ja Niemelän teos on lähes 30 vuotta sitten kirjoitettu, sosiaalityöntekijän ammatillinen arvomaailma on edelleen ajankohtainen ja pohjimmiltaan hyvin samankaltainen.

Maailma on monimutkaistunut suhteellisen lyhyessä ajassa. Lena Dominelli (2010, 1) arvioi tuntemattomien sairauksien, luonnonkatastrofien, köyhyyden ja muuttoliikkeiden asettavan uusia haasteita sosiaalityöntekijöille. Globalistuvan maailman sosiaalityöntekijät voivat kuitenkin vastata 2000-luvun haasteisiin ja ihmisten hyvinvoinnin heikentymiseen laajentamalla ymmärrystään sosiaalityön käytäntöihin vaikuttavista sosiaalisista, poliittisista ja taloudellisista todellisuuksista. Tietoa voidaan soveltaa käsittelemällä sekä paikallisia että koko maapalloa koskevia kysymyksiä ja tukemalla paikkakuntakohtaisen sosiaalityön kehittämistä. (mt. 2010, 172.)

Dominelli (2010) jatkaa, että yhteiskunta tulee saada vakuuttuneeksi välittävän työn arvosta. Kaikki yhteiskunnan jäsenet tulee saada ymmärtämään ja vaalimaan ihmissuhteita, jotka ovat välittävän työn pohjana. Sosiaalityön ammatin kehittymistä kaikkialla maailmassa hidastaa se, ettei ole päästy yksimielisyyteen siitä mitä sosiaalityö on, mitä sen pitäisi tehdä, kenen sitä pitäisi tehdä ja miten se pitäisi tehdä. Sosiaalityön interventiot eri maissa eroavat toisistaan josiksi, että eri yhteiskunnissa on erilaiset normit sille, minkälainen puuttuminen on hyväksyttyä ja kulttuurisesti sopivaa juuri tässä kyseisessä yhteiskunnassa. (Mt., 74.)

Sosiaalityön sitoutuminen kansalaisuuden, ihmisoikeuksien ja sosiaalisen oikeudenmukaisuuden yhdistelmään perustuviin palveluihin on melko tuoretta, vaikka elementtejä siitä on ollut nähtävissä jo 1960-luvulta lähtien. Tämä lähtökohta on kiistanalainen, ja vielä on tehtävää, jos

näihin arvoihin perustuvia käytäntöjä halutaan kehittää tunnustamaan sekä ihmisten keskinäinen riippuvuus globalisoituvassa maailmassa että ympäristöoikeuksien sisällyttäminen nykyisten ja tulevien sukupolvien etujen suojaamiseen. (Dominelli 2010, 100.)

3.2 Väkivalta ja sosiaalityö

” – Totuuksien lausuminen on hyvä, on vain katsottava, missä ne lausuu ja kenelle ne lausuu ja miten ne lausuu. Ihmisen oikea arviointi on mahdotonta. Epäile siksi itseäsi. Jokin näyttää joltakin, eikä sitä ole. Me emme tunne isää. Hän ei ole tuossa kaikki. Mikä myllertää hänen sielussansa, mikä tekee hänet sairaaksi? Jos hän on sairas, onko se hänen syytänsä?

– Hänellä ei ole oikeutta lyödä sinua, sanoi Poju.

– Jospa minä annan sen oikeuden?

– Sinulla ei ole oikeutta antaa sitä oikeutta.”

(Jotuni 2000, 514)

Lähisuhdeväkivaltaa lisää ihmisten pahoinvointia ja aiheuttaa suomalaiselle sosiaali- ja terveydenhuollolle mittavia vuosittaisia kustannuksia. Ulla Frantti-Malinen (2014, 36) toteaa, että kustannuksia aiheuttavat paitsi suorat terveydenhuollon menot, myös sosiaalipalveluiden, poliisin ja rikostutkinnan lähisuhdeväkivaltatyöskentelyn kustannukset.

Lähisuhdeväkivaltaa ilmenee kaikissa valtioissa ja yhteiskunnissa. Haasteena on, etteivät kaikki väkivaltatapaukset tule viranomaisten tietoon, minkä vuoksi sosiaalityössä esiin tulevat lähisuhdetapaukset ovat vain jäävuoren huippu (Hautamäki 1997, 13). Tilanne on samankaltainen myös terveydenhuollon puolella; Paavilainen ja Pösö (2003, 25–26) huomauttavat, että vaikka lähisuhdeväkivallasta tulleita vammoja hoidettaisiin terveydenhuollossa, niiden alkuperää ei useinkaan kysytä tai selvitetä. Tämän vuoksi käsityksemme lähisuhdeväkivallasta perustuu niiden ihmisten kokemuksiin ja kertomaan, joiden tilanne on tullut eri viranhaltijoiden tai muiden ammattilaisten tietoon.

Ruohonen (2006, 9) nostaa esiin kolme suomalaisen väkivaltatyön vuosikymmentä, joissa huomion kohteet ovat vaihdelleet 1960-luvulla huomion kohteena olleista väkivaltaa kohdanneista lapsista 1970-luvun naisliikkeen kautta naisiin väkivallan uhreina ja edelleen 1980-luvulla väkivaltaan ikäihmisten näkökulmasta. 1960-luvulle asti ajateltiin, että kysymys perheessä pahoinpidellyistä lapsista on perheen sisäinen asia, eikä siihen puututtu. Myös lapsen ruumiillinen kurittaminen kasvatuksellisenä keinona oli tuolloin sallittua. 1970-luvun naisasialiike toi argumentillaan ”Yksityisestä yleistä” esiin naisten asemaa yhteiskunnassa nostamalla keskusteluun muun muassa naisten miehiä huonomman palkkauksen, päivähoidon, kouluttautumismahdollisuudet ja – naisiin kotona kohdistuvaan väkivallan. Uusi kulma yhteiskunnalliseen keskusteluun oli se, että lähisuhdeväkivalta ei ollut vain köyhimmän kansanosan tai työväenluokan ongelma, vaan väkivaltaa esiintyi tasaisesti kaikissa sosiaaliluokissa.

Husso ja kumppanit (2021, 356–357) muistuttavat, että keväällä 2020 alkanut koronapandemia ja siitä aiheutunut kotiin eristäytyminen ja palveluiden supistaminen ovat lisänneet väkivaltatyön haasteita sosiaalityössä. Kun väkivalta jää kodin seinien sisälle piiloon, se häviää ja putoaa auttamisjärjestelemin ulottumattomiin. Kun väkivallasta tehdään tilastoja ja palvelujärjestelmään käytettävää rahoitusta suunnitellaan, kirjaamaton ja näkymätön ilmiö jää vähemmälle huomiolle kuin esillä ollut ja dokumentoitu ilmiö. Sosiaalityön palvelujärjestelmän kehittäminen vaatii rakenteellisen epätasa-arvon ja humanin vahingoittavuuden havaitsemista ja niiden vaikutusten mielessä pitämistä.

Johanna Hurtig, Anna Nikupeteri ja Merja Laitinen (2014) muistuttavat, että väkivallan tekijä riistää tai ainakin köyhdyttää uhrin oikeutta ruumiilliseen koskemattomuuteen, terveyteen ja oman järjen käyttöön. Tätä vasten peilaten sosiaalityön perusajatus oikeudenmukaisuuden ylläpitämisestä ja sen lisäämisestä ei toteudu lähisuhdeväkivallassa. Oikeudenmukaisuus jäsentyy normien ja tottumusten dialogissa suhteessa yksilön kokemukseen ajallisesti ja paikallisesti. Väkivaltatyö on monisyinen prosessi, joka edellyttää uhrin ja tekijän saaman avun lisäksi puuttumista väkivaltaa ylläpitäviin yhteiskunnallisiin mekanismeihin. (Mt., 251–252.)

Hurtig ja kumppanit (2014, 254) toteavat, että sosiaalityön näkökulmasta lähisuhdeväkivaltaa ylläpitävät, osin inhimillisetkin rakenteet, ovat auttamistyön suurin haaste. Väkivaltaa oikeuttava rakenne on esimerkiksi ohikatsominen eli väkivallan neutralisointi. Väki-valta on ihmisten välisissä suhteissa tapahtuvaa vallan väärinkäyttöä ja halua hallita toista, minkä vuoksi väkivallan juurisyynä ovat erimielisyydet oikeuksiin, rajoihin tai näkemyksiin liittyen. Jos sopua ei saavuteta, tyytymättömyys voi eskaloitua kurinpidoksi, opettamiseksi taikka fyysisen, henkisen tai seksuaalisen voiman käyttämiseksi, jotka väkivallan tekijä kokee tilanteessa oikeutetuiksi. Nikupeteri ja Laitinen (2013, 35–36) havaitsivat tutkimuksessaan, että myös ammattilaiset voivat tiedostamattaan ohittaa lähisuhdeväkivaltilanteen esimerkiksi eron yhteydessä, jossa eron jälkeinen vaino saatetaan nähdä huoltajuuskiistana tai mustasukkaisuutena.

Väkivallan ohittamiseen liittyviä syitä on useita. Joskus vedotaan tiedon puutteeseen tai siihen, ettei väkivallasta ole riittävästi näyttöä, toisaalta syinä on nähty työn käytäntöihin ja resursseihin liittyviä syitä. (Hurtig ym. 2014, 255.) Keith Pringle (2007, 240) on esittänyt yhdeksi syyksi länsimaisten, talouskasvuun keskittyvien kulttuureiden palvelujärjestelmien kykenemättömyyden tunnistaa sensitiivisiä, selityksiä vailla olevia tai moraalisesti arveluttavia väkivaltilanteita. Pringle (mt., 236) muistuttaa, että jos epätasa-arvo ja eriarvoisuus tunnistetaan ja tunnustetaan yhteiskunnallisiksi ongelmiksi, niitä ylläpitävät rakenteet on helpompi purkaa.

Leo Nyqvist (2001) havaitsi väitöksessään, että monet sosiaalityön muodot tukivat väkivallasta selviytymistä. Erilaiset yksikö- ja ryhmämuotoiset terapiat olivat vaikuttavia erityisesti naisten kohdalla. Työntekijän ja autettavan hyvä kohtaaminen työskentelyn aikana oli avainasemassa. Miesten kohdalla tärkeäksi tekijäksi nousivat miespuolisten työntekijöiden vetämät hoitoryhmät, joissa väkivaltaa saattoi käsitellä ilman kasvojen menetystä. Nyqvistin (mt.) mukaan turvakotien kehittämiskohteena tulisi jatkossa olla miestyö, jolloin naisen ja lasten tullessa turvakotiin, miestyöntekijä ottaisi yhteyttä kotiin jääneeseen mieheen avun tarjoamiseksi. (Mt., 237–238.)

4 TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

4.1 Tutkimustehtävä ja tutkimuskysymys

Tämän tutkimuksen aiheena on sosiaalityön rooli, tehtävä ja toimintamahdollisuudet lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, ja tutkimuksen aineistona aiheeseen soveltuvat sosiaalityön kotimaiset ja kansainväliset tutkimusartikkelit sekä kirjat vuosilta 2010–2021. Monet sosiaaliset haasteet ovat lisääntyneet koronapandemian aikana. Husso ja kumppanit (2021, 350) toteavat vastavalmistuneessa tutkimuksessaan, että eräs koronapandemian lieveilmiö on lähisuhdeväkivallan lisääntyminen. Lähisuhdeväkivaltaa käsittelevän sosiaalityön tutkimuksen koonti on tärkeää, jotta lähisuhdeväkivaltaa liittyvä tietämys ja ymmärrys lisääntyvät. Tällä tavalla voidaan myös lujittaa lähisuhdeväkivallan vastaista sosiaalityön tutkimusperusteisuutta.

Tässä tutkimuksessa tehdään näkyväksi niitä teemoja, jotka sosiaalityön kotimaisessa ja kansainvälisessä tutkimuksessa ovat nousseet esiin lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä. Sosiaalityön paikallinen toteuttaminen vaihtelee kulttuureittain, mutta sosiaalityön peruseriaate ihmisoikeuksien ja ihmisarvon puolustajana on sama kaikkialla (IFSW 2014).

Tutkimustehtävänäni on kuvailla aiemmassa tutkimuksessa esiin tulevaa sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä. Intressinäni on selvittää, millaista tutkimusta lähisuhdeväkivallasta on tehty, millaisena sosiaalityö lähisuhdeväkivallan vastaisena työnä näyttäytyy tutkimuksissa sekä, mitä keinoja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseksi ja uhrien auttamiseksi on sosiaalityössä tutkimusten perusteella käytetty. Tätä kautta tutkimuksessa selvitetään, millä tavoin sosiaalityö ihmisarvon ja -oikeuksien puolustajana jäsentyy suhteessa lähisuhdeväkivaltaan. Tutkimustani määrittää ja sen tavoitteet tiivistyvät seuraavaan tutkimuskysymykseen:

- *Millainen on sosiaalityön rooli, tehtävä ja toimintamahdollisuudet lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja siihen puuttumisessa aiemman tutkimuksen perusteella?*

4.2 Kirjallisuuskatsaus tutkimusmenetelmänä

Vaade näyttöön perustuvasta sosiaalityöstä

Pertti Korteniemi ja Pekka Borg (2008, 10) tiivistävät näyttöön perustuvan sosiaalityön olevan sosiaalityötä, jossa ratkaisut tehdään parhaan käytettävissä olevan tiedon mukaan kriittisellä otteella. Näyttöön perustuvat käytännöt muuttuvat sitä mukaa, kun asiasta tulee uutta tietoa. Merkityksellistä on sosiaalityöntekijöiden ammattikunnan ja koko sosiaalityön tieteenalan tarve kehittää omia työkäytäntöjään (mt., 15). Mirja Satka (2015, 4) muotoilee asian siten, että näyttöön perustuvassa sosiaalityössä sosiaalityön palveluista kerätään käyttäjäkokemusta, ja saadun palautteen perusteella palveluita voidaan parantaa ja tehostaa. Omassa työssäni lastensuojelun sosiaalityöntekijänä arvioin palveluiden vaikuttavuutta noin kolmen kuukauden välein yhdessä asiakkaiden kanssa. Lastensuojelun palveluista ammatillinen tukihenkilötyöskentely ja perhetyö ovat molemmat käytännön auttamiseen ja psykososiaaliseen työskentelyyn keskittyviä palveluita, eikä etukäteen aina voi tietää, kumpi näistä palveluista on juuri kyseisen asiakkaan kohdalla vaikuttavampi.

Petteri Paasio (2014) korostaa, että sosiaalityön eettinen velvollisuus on perustaa käytäntönsä, asiakkaiden auttaminen ja heidän kanssaan työskenteleminen parhaaseen mahdolliseen tietoon. Kirjallisuuskatsausten tekemistä sosiaalityön tutkimuksessa on pidetty yhtenä mahdollisuutena vahvistaa näyttöön perustuvaa sosiaalityön käytäntöä. (Mt. 139–140.)

Kirjallisuuskatsaus – systemaattista tutkimusten tutkimusta

Kirjallisuuskatsaus on metodi, jonka avulla voidaan arvioida olemassa olevia ja kehittää uusia jäsennyksiä ja teorioita. Kirjallisuuskatsauksen avulla voidaan tunnistaa ongelmakohtia ja risitiriitoja sekä saada kokonaisnäkemys eri asiakokonaisuuksista unohtamatta kronologisesti etenevää näkökulmaa. (Salminen 2011, 3.) Minna Stolt, Anna Axelin ja Riitta Suhonen (2015, 18) muistuttavat, että erityisesti alkupuolella olevan tutkijan on tärkeää tunnistaa eri katsaustyyppit ja niiden menetelmälliset erot.

Kirjallisuuskatsauksessa tutkitaan aiemmin tehtyä tutkimusta, minkä vuoksi se tarjosi minulle metodologisena viitekehyksenä mahdollisuuden syventyä lähisuhdeväkivalta-aihetta

käsittelevään sosiaalityön tutkimukseen. Salminen (2011, 6–7) on muotoillut kirjallisuuskatsauksen olevan yleiskatsaus, jonka tavoitteena on tiivistää aiempia tutkimuksia ja tarjota ajantasaista tietoa aiheesta. Mervi Flinkman ja Sanna Salanterä (2007) toteavat kirjallisuuskatsauksen olevan tutkimusmetodi, jossa aiheesta tehtyjä aiempia tutkimuksia kootaan yhteen ja niistä järjestetään kokonaisuus. Stolt ja kumppanit (2015, 7) jakavat kirjallisuuskatsaukset kolmeen isoon pääluokkaan, jotka ovat systemaattinen kirjallisuuskatsaus, kuvaileva kirjallisuuskatsaus sekä metatutkimukset.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kuvailevan narratiivisen kirjallisuuskatsauksen, koska halusin tutkielmassani selvittää, millaista sosiaalityön tutkimusta lähisuhdeväkivallasta on tehty ja millainen on sosiaalityön rooli, tehtävä ja toimintamahdollisuudet lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus on kirjallisuuskatsauksen eri menetelmistä joustavin ja se mahdollistaa yleiskatsauksen tuottamisen valitusta aiheesta. (Salminen 2011, 6.)

Campbell Collaborationin (2001) verkkojulkaisussa muistutetaan, että kirjallisuuskatsauksen valmistelu on monimutkainen prosessi, joka sisältää monia ratkaisuja ja päätöksiä. Käytettävät menetelmät määritellään etukäteen, vaikka ne kehittyvätkin jonkin verran tutkimuksen aikana. On tärkeää tehdä tarkasteluprosessista mahdollisimman tarkasti määritelty, järjestelmällinen ja puolueeton säilyttämällä kuitenkin käytännön näkökulma. Menetelmien määrittäminen ennen tutkimusarvioinnin aloittamista on tärkeää, koska sisällytettävät tutkimukset tunnistetaan yleensä vasta sen jälkeen, kun ne on saatu päätökseen ja raportoitu, ja monien näiden tutkimusten tulokset voivat jo entuudestaan olla tiedossa. Jo tiedossa oleva tutkimustulos voi vaikuttaa:

- järjestelmälliseen tarkastelukysymyksen määrittelyyn
- tutkimusten valintaperusteisiin
- analyysien vertailuun
- kirjallisuuskatsauksessa raportoitaviin tuloksiin.

(Campbell Collaboration 2001, 1–2.)

Harris M. Cooper (1988) on ehdottanut teoksessaan *Organizing Knowledge Syntheses: A Taxonomy of Literature Reviews* kirjallisuuskatsauksen taksonomiaksi kuutta ominaisuutta, jotka ovat painopiste, tavoite, näkökulma, kattavuus, luokittelu ja kohdeyleisö.

Painopiste

Kirjallisuuskatsauksen painopiste tarkoittaa tavoitetta, joka katsauksella on. Tavoite voi liittyä tutkimustuloksiin, tutkimusmenetelmiin, teoriaan tai käytäntöön ja sovelluksiin. Eri painopisteitä voi myös yhdistellä keskenään, ja onkin tavallista, että valitaan kaksi tai kolme painopistettä, joihin kiinnitetään vaihtelevaa huomiota. (Cooper 1988, 108.) Tässä tutkimuksessa painopisteenä ovat aineistona olevien tutkimusten tutkimustulokset ja niiden näyttäytyminen sosiaaliryönnön käytännön työssä sosiaali- ja terveydenhuollossa.

Tavoite

Cooperin (1988) mukaan tavoitteet liittyvät siihen, mitä tutkija toivoo kirjallisuuskatsauksellaan saavuttavansa. Useimmiten katsauksen tavoitteena on integroida tai vetää yhteen aiempaa aiheesta kirjoitettua kirjallisuutta tai tehtyä tutkimusta. Tavoitteena voi olla erityistapausten yleistäminen, ristiriitaisten ideoiden tai tosiseikkojen välisen ristiriidan ratkaiseminen ehdottamalla uutta käsitettä tai teorioiden tai tieteenalojen välillä olevan kuilun umpeen kurominen luomalla yhteinen kielellinen kehys. (Mt., 108–110.) Kuten edellä kävi ilmi, tämän tutkimuksen tavoitteena on koota yhteen aiemmin tehtyä lähisuhdeväkivaltaa ja sosiaalityötä käsittelevää tutkimusta ja muodostaa niistä yhtenäinen synteesi asetettuun tutkimustehtävään ja -kysymykseen vastaamiseksi.

Näkökulma

Taksonomian kolmas ominaisuus on näkökulma. Tutkijan näkökulma vaikuttaa siihen, miten hän näkee tutkittavan kirjallisuuden eli aineiston. Pyrkiiö tutkija ainakin aluksi esittää argumentteja tai todisteita kirjallisuuden eri tulkintojen puolesta ja vastaan? Näkökulman valinnassa on tärkeä muistaa esittää tulkinnat samalla tavalla kuin alkuperäiset kirjoittajat. Tutkijan on kiinnitettävä huomiota erilaisiin teorioihin, menetelmiin, ongelmiin tai tuloksiin tavalla, joka heijastaa niiden suhteellista näkyvyyttä kirjallisuudessa. (Cooper 1988, 110.) Tämän

tutkimuksen näkökulma kiinnittyy niihin lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja tunnistamista esittäviin tekijöihin, joita sosiaalityön alalla tutkimuskirjallisuuden perusteella erityisesti ilmenee.

Kattavuus

Cooper (1988, 110–111) toteaa, että kirjallisuuskatsauksen kattavuus on yksi tärkeimmistä, ehkä jopa tärkein seikka. Se, missä määrin tutkija löytää ja sisällyttää katsaukseensa asiaankuuluvia teoksia, on yksi kirjallisuuskatsauksen kulmakiviä. Miten kirjallisuutta ja tieteellisiä artikkeleita etsitään, ja millä kriteereillä tehdään päätöksiä materiaalin sopivuudesta ja laadusta. Tämän tutkimuksen aineiston kattavuus aineistonhakuprosesseineen sekä sisäänotto- ja pois-sulkukriteereineen esitellään jäljempänä.

Luokittelu

Viidentenä ominaisuutena on aineiston luokittelu. Cooper (1988) toteaa, että kirjallisuuskatsauksen aineisto voidaan luokitella historiallisesti, käsitteellisesti tai metodologisesti. Historiallisessa luokittelussa aiheet esitetään siinä aikajärjestyksessä, jossa ne esiintyivät kirjallisuudessa; käsitteellisessä luokittelussa samoihin abstrakteihin ajatuksiin liittyvät teokset esitellään yhdessä, ja metodologisessa luokittelussa samankaltaisia menetelmiä käyttävät teokset ryhmitellään omiksi osa-aiheikseen. Kirjallisuuskatsauksessa voi yhdistää rakenteita esimerkiksi käsittelemällä teoksia historiallisesti tietyn käsitteellisen tai metodologisen viitekehyksen puitteissa. (Mt., 111–112.) Tässä kirjallisuuskatsauksessa aineisto on esitelty järjestyksessä kotimaiset tutkimusartikkelit, kansainväliset tutkimusartikkelit ja kirjat relevanssijärjestystä hyödyntäen eli järjestyksessä, johon tietokantahaku on ne hakusanojen perusteella järjestellyt (ks. taulukko 4). Toisaalta aineisto on ”luokiteltu” myös käsitteellisesti kirjallisuuskatsauksen tulosten esittämisen yhteydessä. Aineiston luokittelun pohjalta tulokset on luokiteltu lähisuhdeväkivallan näyttäytymiseen, lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteisiin ja edellytyksiin sekä sosiaalityön keinoihin lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä.

Kohdeyleisö

Viimeisenä ominaisuutena Cooper (1988) esittelee yleisön. Kirjallisuuskatsauksia voidaan kirjoittaa erikoistuneiden tutkijoiden ryhmille, lääkäreille, poliittisille päättäjille tai suurelle

yleisölle. Yleisön ero ilmenee luultavasti selvimmin kirjoitustyylin kautta. Suurelle yleisölle kirjoitettaessa käytetään vähemmän ammattikieltä ja kiinnitetään enemmän huomiota käsiteltävän työn vaikutuksiin. Suurelle yleisölle kirjoitettuja kirjallisuuskatsauksia on kuitenkin melko vähän. (mt., 112.) Tässä tutkimuksessa noudatetaan tieteellisen tutkimuksen ja kirjoittamisen periaatteita, ja tutkimuksen tarkoitettu kohdeyleisö löytyy erityisesti sosiaalityöstä; sosiaalityön ammattilaisista ja sosiaalityön opiskelijoista, jotka ovat kiinnostuneet perustamaan käytäntönsä tutkittuun tietoon. Tarkoituksena on kuvailla sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa.

Valitsin tutkimusmenetelmäksi kuvailevan narratiivisen katsauksen, koska tavoitteenani on kuvailla laaja-alaisesti lähisuhdeväkivallan ilmiötä ja siihen liittyviä auttamiskäytäntöjä sosiaalityön näkökulmasta. Tavoitteenani on saada aikaan johdonmukainen kokonaisuus, jossa tarkastelen eri tutkimusten tuloksia ja etsin niistä yhtäläisyyksiä ja eroja. Tavoitteeni on lisäksi tuottaa narratiivinen synteesi, jossa aiemmat tutkimukset tiivistyvät ja jäsentyvät. Salminen (2011) toteaa, että synteessin muodostamiseen kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii hyvin, koska se on metodologisesti väljä, mutta kuvaa kuitenkin ilmiötä laajasti. Vaikka narratiivisen kirjallisuuskatsauksen tutkimusaineisto ei ole käynyt läpi erityisen systemaattista seulaa, on narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa mahdollista saavuttaa kirjallisuuskatsauksen mukainen synteesi. (Mt., 6–8.)

Salminen (2011, 6–7) luonnehtii kuvailevaa kirjallisuuskatsausta yleiskatsaukseksi ilman tarkkoja sääntöjä. Kuvailevissa katsauksissa aineistot ovat laajoja, eivätkä metodiset säännöt rajaa tiukasti aineiston valintaa. Oma tutkimusaineistoni ei ole käynyt läpi systemaattista seulaa, mutta aineiston valinnassa olen pyrkinyt kuitenkin systemaattiseen tiedonhakuun. Olen käyttänyt samoja hakusanoja eri tietokannoissa ja kirjannut muistiin käytetyt hakusanat, tulokset ja aineiston valintakriteerit käyttämistäni tietokannoista. Käyttämiäni hakulausekkeita esittelen luvussa 4.3.

Mari Kangasniemen, Kati Utriais, Sanna-Mari Ahosen, Anna-Maija Pietilän, Petri Jääskeläisen & Eeva Liikasen (2013, 294–295) mukaan kuvaileva kirjallisuuskatsaus sopii etenkin hajanaisiin tai pirstaleisiin aiheisiin. Kirjallisuuskatsauksen vaiheet etenevät usein

hermeneuttisesti ja päällekkäisesti suhteessa toisiinsa. Myös itse kirjoitin tutkimuksen eri osia samanaikaisesti päällekkäin. Varsinaisen aineiston luokittelun ja järjestämisen (teemoittelun) aloitin valitsemieni aineistojen lukemisella, erityisesti tuloslukujen lukemisella, joista kirjoitin tutkimuskysymykseeni liittyviä muistiinpanoja ja huomioita tulostettujen aineistojen marginaaleihin.

Tässä tutkimuksessa käytän narratiivista kirjallisuuskatsausta, jossa pyrin antamaan valitusta aiheesta laajan, yleiskatsauksellisen kuvan, joka perustuu vahvaan tutkittuun tietoon. Käytösäni ei siis ole ollut erityistä tarkistuslistaa, mutta tiedostan kiinnittäneeni huomiota tutkimusaineiston laatuun. Sosiaalityön eri osa-alueilla törmätään lähisuhdeväkivallan ilmiöön päivittäin, ja tavoitteenani on jäsentää sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa. Aineiston hakusanojen ja -lausekkeiden määrittelystä, hakuprosessista sekä sisäänotto- ja poissulkukierrosten perusteella lopulliseksi tutkimusaineistoksi valikoituneesta materiaalista sekä aineiston analyysistä kerron enemmän aineistosta ja sen analyysistä kertovassa osiossa (alaluku 4.5).

4.3 Aineiston haku, sisäänotto- ja poissulkukriteerit

Kuvailevassa kirjallisuuskatsauksessa aineistohaku voidaan toteuttaa joko implisiittisesti tai eksplisiittisesti. Implisiittisessä haussa tietokantoja tai käytettyjä hakusanoja ja -lausekkeitä ei raportoida erikseen, eksplisiittisessä haussa raportointia käytetään. (Kangasniemi ym. 2013, 296.) Tutkimusaineistoon soveltuvaa materiaalia voi etsiä kotimaisista tietokannoista, kansainvälisistä e-aineistokannoista tai muista avoimista julkaisuarkistoista (Byrne 2017). Kirjallisuuskatsauksen aineiston tulee siis koostua pääsääntöisesti akateemisista, vertaisarvioituista artikkeleista. Tutkijan on lisäksi hyvä pitää mielessä, että kaikki akateeminen aineisto ei automaattisesti tarkoita kirjallisuuskatsaukseen soveltuvaa materiaalia.

Tässä tutkimuksessa olen käyttänyt eksplisiittistä aineistohakua hyödyntäen Lapin yliopiston LUC-Finna-tietokantaa, joka etsii artikkeleita paitsi kotimaisten artikkelien tietokanta Artosta, myös ulkomaisista sosiaalityön tutkimuksen kannalta merkittävistä Ebscon, ProQuestin ja Sagen tietokannoista. LUC-Finnan kattavuuden vuoksi erillisiä hakuja ulkomaisten artikkeleiden tietokantoihin ei tarvinnut tehdä. Aineistoon valitut kirjat etsittiin Finna-tietokannasta.

Aloittaessaan tiedonhakuja tutkija määrittelee ne hakusanat tai -lausekkeet, joiden avulla tietokannan materiaalista seulotaan tutkimuksen kannalta relevanttia aineistoa (Byrne 2017). Yliopiston tietokannat mahdollistavat kotimaisen ja kansainvälisen tutkimuksen etsimisen ja löytämisen tietoa tarvitsevalle opiskelijalle. Sosiaalityön roolia lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ei ole tutkittu niin paljoa, että tietokantojen materiaalista olisi ollut helppoa löytää tutkimuskysymykseen sopivia artikkeleita tai kirjoja. Jouduin tekemään useita koehakuja ja vaihtelin hakusanojen määrää ja tein niistä erilaisia yhdistelmiä.

Aloitin työskentelyn kirjoittamalla muutaman koehaun Google Scholarin tieteellisten artikkeleiden hakukantaan. Yliopiston kirjaston informaatikon kanssa keskustelimme tutkimuskysymyksestäni ja koehauissa käyttämästäni hakusanoista. Informaatikko ohjasi minua tiedonhaussa, mikä auttoi todella paljon varsinaista tutkimusmateriaalia valittaessa. Informaatikko esimerkiksi kertoi, että Lapin yliopiston oma tietokanta LUC-Finna on toimiva niin kotimaisten artikkeleiden kuin kansainvälisten e-aineistojen hakutyökaluna. Kirjojen hakuun informaatikko suosittelee Finnan hakupalvelinta. Kahdella hakupalvelimella operointi helpotti työskentelyä huomattavasti.

Haku tehtiin tutkimuskysymyksen kannalta olennaista suomenkielistä ja englanninkielistä tutkimuskirjallisuutta etsien. Kotimaisia artikkeleita LUC-Finnan Arto-kannasta etsiessäni hakulausekkeina olivat 'lähisuhdeväkivalta OR perheväkivalta AND sosiaalityö' ja 'lähisuhdeväkivalta OR perheväkivalta AND tunnistaminen'. Molemmissa hauissa lisättiin hakulausekkeeseen vielä hakusana 'jufo', joka on lyhenne suomalaisen tiedeyhteisön toteuttamasta, tutkimuksen laatua arvioivasta tasoluokitetusta julkaisufoorumista. Artikkelihaku rajattiin vuosiin 2010–2021. Englanninkieliset artikkelihaut tehtiin LUC-Finnan kansainvälisten e-aineistojen hakukannasta hakulausekkeilla 'social work AND intimate partner violence' sekä 'social work AND domestic violence'. Lisäksi tehtiin rajaukset 'kokoteksti saatavilla' ja 'vertaisarvioitu'. Myös ulkomaisten tutkimusartikkeleiden kohdalla aikarajaukseksi asetettiin vuodet 2010–2021.

LUC-Finna löytää kattavasti sosiaalityön vertaisarvioituja tutkimuksia, artikkelijulkaisuja ja e-kirjoja. Ulkomaisten artikkeleiden osalta jouduin tekemään useita koehakuja sopivan aineiston

löytämiseksi. Havaittiin, että englanninkielistä tutkimusta etsittäessä hakusanojen keskinäinen järjestys on merkitsevä. Hakutulos on erilainen riippuen siitä, onko 'social work' ensimmäisenä vai myöhempänä hakusanana. Löytyneiden kotimaisten artikkeleiden määrä oli tasan 20 molemmilla hakulausekkeilla, mikä on suhteellisen pieni määrä aineistoa ensimmäisellä hakukierroksella. Englanninkielisiä artikkeleita löytyi toisella hakulausekkeella todella paljon, yli 40.000 artikkelia toisella ja yli 120.000 artikkelia toisella hakulausekkeella rajauksista huolimatta. Koehakuvaiheessa tein kansainvälisiä artikkelihakuja myös tiukemmilla hakuehdoilla ja useammilla hakusanoilla, mutta ammatillisen sosiaalityön näkökulma jäi liian tiukoilla hakukriteereillä sen verran puutteelliseksi, että väljensin hakukriteeristöä ja tein lopulliset haut kahdella lyhyellä hakulausekkeella relevanssijärjestystä hyödyntäen. Kansainväliset artikkelit on valittu niiden relevanssin mukaisessa järjestyksessä hakutuloksessa viidellä ensimmäisellä sivulla olleiden artikkeleiden joukosta. Toisen hakulausekkeen perusteella mukaan pääsi 19, toisen hakulausekkeen perusteella 20 relevanssijärjestyksessä ensimmäisenä ollutta artikkelia.

Kirjojen ja väitöskirjojen osalta tulos oli maltillinen 37 artikkelia, josta poistin ensin useaan kertaan hakutuloksissa esiintyvät artikkelit. Ensimmäisessä vaiheen jälkeen minulle jäi aineistoksi 40 kotimaista tieteellistä artikkelia, 39 ulkomaista tieteellistä artikkelia ja 23 kirjaa tai väitöskirjaa. Artikkeleiden ja kirjojen aineistohaun ensimmäinen vaihe on esitetty seuraavassa taulukossa (taulukko 1).

Taulukko 1 Ensimmäisen vaiheen aineistohaut

LUC-Finna Kotimaiset artikkelit (Arto)	Finna suomeksi (kirjat)	LUC-Finna Kansainvälisten e-aineistojen haku
<p>Haku 27.10.2021 hakulausekkeella (Kaikki osumat: lähi-suhdeväkivalta) OR (Kaikki osumat: perheväkivalta) AND (Kaikki osumat: tunnistaminen) AND (Kaikki osumat: jufo)</p> <p>Haun tulos: 20 kpl viitteitä -----</p> <p>Haku 27.10.2021 hakulausekkeella (Kaikki osumat: lähi-suhdeväkivalta OR Kaikki osumat: perheväkivalta) AND (Kaikki osumat: sosiaalityö) AND (Kaikki osumat: jufo)</p> <p><u>Haun tulos: 20 kpl viitteitä</u></p>	<p>Haku 27.10.2021 hakulausekkeella (Kaikki osumat: lähi-suhdeväkivalta OR Kaikki osumat: perheväkivalta) AND (Kaikki osumat: tunnistaminen) AND (Kaikki osumat: sosiaalityö)</p> <p>Rajaukset: ✓ Aineistotyyppi kirja tai väitöskirja ✓ Valmistusvuosi 2010–2021</p> <p><u>Haun tulos: 37 kpl viitteitä</u></p>	<p>Haku 3.11.2021 hakulausekkeella (Kaikki osumat: social work AND Kaikki osumat: intimate partner violence)</p> <p>Rajaukset: ✓ Kokoteksti saatavissa ✓ Vertaisarvioitu ✓ Julkaisuvuosi 2010–2021</p> <p>Haun tulos: 40.659 kpl viitteitä -----</p> <p>Haku 3.11.2021 hakulausekkeella (Kaikki osumat: social work AND domestic violence)</p> <p>Rajaukset: ✓ Kokoteksti saatavissa ✓ Vertaisarvioitu ✓ Julkaisuvuosi 2010–2021</p> <p><u>Haun tulos: 120.785 kpl viitteitä</u></p>

Tutkimuskysymys määrittää aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteereitä. Tässä kirjallisuuskatsauksessa kriteerinä valitulle tutkimusmateriaalille oli, että sen tulee käsitellä lähi- tai perhesuhdeväkivaltaa sosiaalityön näkökulmasta, sen tulee olla hakutulosten relevanssijärjestyksen viidellä ensimmäisellä tulossivulla ja sen tulee olla julkaistu vuosina 2010–2021. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus sallii tutkimusaineistoksi paitsi laadulliset ja määrälliset aiheesta tehdyt tutkimukset, myös teoreettisen aineiston hyödyntämisen (Green, Johnson & Adams 2006, 103). Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit ovat eriteltynä alla olevassa taulukossa (taulukko 2).

Taulukko 2 Aineiston sisäänotto- ja poissulkukriteerit

	Sisäänottokriteeri	Poissulkukriteeri
Artikkelin tulokulma	Lähisuhdeväkivallan käsittely sosiaalityön näkökulmasta	Muu kuin sosiaalityön näkökulma lähisuhdeväkivaltaan
Julkaisuajankohta	2010–2021	Julkaistu 2009 tai aiemmin
Kieli	Suomi tai englanti	Muu kieli
Julkaisutyyppi	Sosiaalityön tieteellinen, vertaisarvioitu tutkimusartikkeli, kirja tai väitöskirja	Muu kuin tieteellinen julkaisu
Saatavuus	Saatavilla Lapin yliopiston LUC-Finna-tietokannasta tai Finna-tietokannasta enintään kaukolainan (3 €) hinnalla	Ei saatavilla LUC-Finna- tai Finna-tietokannoista, hinta yli 3 €

Edellä mainittujen kriteerien lisäksi valitsin artikkeliaineistoa julkaisufoorumiluokituksen avulla. Julkaisufoorumi eli JuFo on kotimaisia ja ulkomaisia tutkimusjulkaisuja arvioiva suomalaisen tiedeyhteisön toteuttama tasoluokitus. JuFo-luokituksen arvio 0–3 määrittyy siten, että alimmalla tasolla (taso 0) ovat julkaisut, jotka eivät kaikilta osin täytä tason 1 vaatimuksia. Tasolle 1 kuuluvat perustason julkaisut. Tasolla 2 ovat johtavan tason julkaisut ja tasolla 3 korkeimman tason julkaisut. Ammattilehtiä ei arvioida julkaisufoorumiluokituksella. (Julkaisufoorumi 2021.) Taulukkoon on ensin koottu aineiston kotimaiset julkaisufoorumit ja sen jälkeen kansainväliset.

Taulukko 3 Artikkeliaineiston julkaisuforumiluokitus

Julkaisu	JuFo-luokka
Duodecim	1
Haaste-lehti	0
Hoitotiede	1
Janus Sosiaalipolitiikan ja sosiaalityön tutkimuksen aikakauslehti	1
Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti	1
Sukupuolentutkimus	1
Suomen lääkärilehti	1
Terveystieteiden aikakauslehti	-
Tutkiva hoitotyö	1
Yhteiskuntapolitiikka	2
Affilia-journal of women and social work	1
American journal of preventive medicine	2
British journal of social work	3
Child & family social work	-
Child abuse and neglect	1
Clinical social work journal	1
European journal of social work	2
Health & social work	1
Journal of social work	1
PloS one	1
Qualitative social work	2
Research on social work practice	2
Social work	2
Social work research	2
Trauma, violence & abuse	-
Violence against women	2

Julkaisuforumin tasoluokituksista eivät täyttäneet julkaisut Terveystieteiden aikakauslehti, Child & Family Social Work sekä Trauma, Violence & Abuse. Haaste-lehti sai tasoluokituksensa nollan. Näistä julkaisuista Haaste-lehdessä ollut artikkeli sisälsi niin hyviä esimerkkejä lähisuhdeväkivallan tunnistamisesta ja tunnistamisen esteistä, että päätin sisällyttää sen aineistooni. Muut edellä mainitut julkaisut poissuljettuani jäljelle jäi 36 kotimaista ja 29 ulkomaista artikkelia sekä seitsemän kirjaa.

Seuraavalla karsintakierroksella rajasin ulos ne artikkelit ja kirjat, jotka otsikon perusteella eivät käsitelleet lähisuhdeväkivaltaa sosiaalityön näkökulmasta. Tällaisia artikkeleita olivat esimerkiksi lääkäreiden tai neuvolan terveydenhoitajan näkökulmasta lähisuhdeväkivaltaan käsittelevät artikkelit sekä artikkelit, joissa lähisuhdeväkivalta nähtiin muun haasteen sivutuotteena (esimerkiksi perheet, joissa on päihde- tai mielenterveysongelmia). Pois karsiutui myös artikkeli, jossa keskityttiin uhrin fyysisten vammojen arviointiin ja jälkikorjaamisen lääketieteen keinoin sekä väitöskirja, jonka näkökulma lähisuhdeväkivaltaan oli parisuhteen päättymisen jälkinen vaino ja sen tunnistaminen. Kahden karsintakierroksen jälkeen jäljellä oli 13 kotimaista artikkelia, kahdeksan ulkomaista artikkelia ja neljä kirjaa. Viimeisellä kierroksella keskityin karsimaan tutkimusartikkeleiden määrää ja luin jäljellä olevien 21 artikkelin abstraktit. Poissuljin ne artikkelit, jotka eivät abstraktin perusteella käsitelleet lähisuhdevallan tunnistamista ja sosiaalityön roolia, tehtävää ja toimintamahdollisuuksia siinä. Abstraktinlukukierroksen jälkeen minulla oli jäljellä lopullinen aineisto; seitsemän kotimaista artikkelia, viisi ulkomaista artikkelia ja kolme kirjaa eli aineiston koko oli yhteensä 15 tutkimusta.

4.4 Aineiston kuvaus

Lopullinen aineistoni käsitti siis 12 kotimaista tai ulkomaista artikkelia sekä kolme kirjaa. Tieteellisistä julkaisuista poimitut tutkimusartikkelit jakautuivat kotimaisiin ja kansainvälisiin julkaisufoorumeihin seuraavasti (ks. taulukko 4):

Taulukko 4 Lopullinen aineisto

Artikkeli	Julkaisutiedot	Tekijät	Kuvaus
KOTIMAISET ARTIKKELIT			
Moniammatillinen yhteistyö perheen kanssa kaltoinkohtelutilanteissa	Hoitotiede 2016 28 (3)	Inkilä, J., Helminen, M., Aalto, P. & Paavilainen, E.	Tutkimuksessa todetaan työntekijöiden suhde lapsiin ja näiden vanhempiin avoimeksi, mikä mahdollistaa turvallisen tilaisuuden puhua kaltoinkohtelusta. Keskeisenä elementtinä tunnistamiseen ja puuttumiseen nähdään eri ammattiryhmien koulutus.
Lähisuhdeväkivalta kannattaa ottaa puheeksi	Haaste 4/2015	Hemming, M.	Yleiskatsaus kuvailee merkkejä ja oireita, jotka voivat viitata lähisuhdeväkivallan uhriin. Katsauksessa käydään läpi myös syitä haluttomuudelle kertoa lähisuhdeväkivallasta.
Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa	Duodecim 2011 (127)	Notko, M., Holma, J., Husso, M., Virkki, T., Laitila, A., Merikanto, J. & Mäntysaari, M.	Suodatin- ja kartoituskysymyslomakkeella toteutettu 530 henkilön määrällinen tutkimus tällä hetkellä tai aiemmin koetusta väkivallasta.

Lähisuhdevallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet	Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti 2011 (48)	Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J. & Mäntysaari, M.	Kuutena (6) fokusryhmähaastatteluna toteutettu laadullinen tutkimus erikoissairaanhoidossa työskentelevien sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisten tavoista lähestyä ja kohdata lähisuhdeväkivaltaa. Apuna käytetään Erving Goffmanin kehysanalyysiteoriaa.
Täydennyskoulutukseen osallistumisen yhteys työntekijöiden valmiuksiin hoitaa perheväkivaltaa	Tutkiva hoitotyö 2016 14 (1)	Peräaho, H., Lepäkoski, T., Koivisto, A-M., Kylmä, J. & Paavilainen, E.	Kyselylomakkeella toteutettu määrällinen tutkimus (kyselylomake) 295:lle sairaanhoitopiirin työntekijälle heidän valmiuksistaan tunnistaa perheväkivaltaa ja puuttua siihen. Tutkimuksessa havaittiin, että työnantajan järjestämällä täydennyskoulutuksella oli myönteinen vaikutus työntekijöiden väkivaltaosaamiseen.
Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen	Yhteiskuntapolitiikka 2017 (82) 2	Lepistö, S., Elloinen, N., Helminen, M. & Paavilainen, E.	Laadullinen seuranta tutkimus koe-kontrolli -asetelmalla, jossa selvitettiin CAP-mittarin (Child Abuse Potential Inventory) käyttökelpoisuutta lapsiperhetyössä lähisuhdeväkivallan puheeksi ottamisessa ja osana perheen tilanteen kokonaisarviota.
Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen	Yhteiskuntapolitiikka 2017 (82) 3	Piispa, M. & October, M.	Tieteellinen artikkeli MA-RAK-menettelyn arvioinnista osana lähisuhdeväkivallan uhrin auttamisjärjestelmää.

ULKOMAISET ARTIKKELIT			
“Don’t Even Get Us Started on Social Workers”: Domestic Violence, Social Work and Trust – An Anecdote from Research	The British Journal of Social Work 2018 (48) 6, 1664–1681	Robbins, R. & Cook, K.	12 viikkoa kestävään Freedom Programme -ohjelmaan osallistuneiden väkivaltaa kohdanneiden naisten näkemys luottamuksesta ja sen rakentumiseen vaikuttavista tekijöistä sosiaalityöntekijöiden ja asiakkaiden välillä.
A Call to Action: Domestic Violence Education in Social Work	Social Work 2016 (61) 4, 359–362	Crabtree-Nelson, S., Grossman, S.F., Lundy, M.	Tieteellinen artikkeli sosiaalityön ammattilaisten, tutkijoiden ja kouluttajien merkityksestä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa ja interventioissa.
Social Worker Interventions in Situations of Domestic Violence: What We Can Learn from Survivors’ Personal Narratives?	The British Journal of Social Work 2012 (42) 7, 1354–1370	Keeling, J. & van Wormer, K.	Laadullinen haastattelututkimus väkivaltaa kohdanneista naisista ja heidän näkemyksistään kohtaamisesta sosiaalityöntekijöiden kanssa.
Carriers of the troublesome violence - the social services' support for female victims of domestic violence	European Journal of Social Work 2018 (21) 1, 61–73	Ekström, V.	Ruotsalainen 16 sosiaalityöntekijän laadullinen haastattelututkimus sosiaalipalvelujen tarjoamasta tuesta väkivaltaa kohdanneille naisille. Tutkimustuloksina todettiin sosiaalityöntekijöiden koulutuksen, kollegiaalisen tuen ja ulkoisen ohjauksen olevan keskiössä.

KIRJAT			
Läheisväkivallan ehkäisyn kansallinen osaamiskeskus -hankkeen 2012–2014 loppuraportti. Aarre-osaamiskeskusmalli – maakunnallinen kehittämismalli kuntien lähisuhde- ja perheväkivaltatyön kehittämiseen	Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän julkaisu 134/2014	Frantti-Malinen, U.	Keski-Suomen sairaanhoitopiirin vuosina 2012–2014 toteutettu Läheisväkivallan ehkäisyn kansallinen osaamiskeskus -hankkeen loppuraportti.
Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H & Honkatukia, P. Sukupuolistunut väkivalta	Tallinna: Vastapaino 2017	Kaittila, A.	Kuvaileva kirjallisuuskatsaus 27:stä kvantitatiivisesta, kvalitatiivisesta ja teoreettisesta tutkimuksesta vuosilta 2000–2014 parisuhdeväkivaltaa kohdanneiden naisten kokemuksista avun hakemiseen liittyen.
Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä	Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy 2013	Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S.	Lastenvalvojille sekä lastensuojelun ja perheneuvolan työntekijöille suunnattu opas lähisuhdeväkivallan ilmenemismuodoista ja sen vaikutuksista perhedynamiikkaan, viranomaisten keinoista väkivallan puheeksi ottamiseen ja väkivaltaan puuttumiseen.

Sekä tutkimusartikkeleita että kirjallisuutta haettiin 11 viime vuoden ajalta eli vuosilta 2010–2021. Aivan viimeisimmiltä vuosilta ei omilla hakulausekkeillani löytynyt lopulliseen aineistoon kelpuutettavaa tutkimusta. Määrällisesti eniten mukaan valikoitunutta aineistoa (neljä artikkelia) oli julkaistu vuonna 2017.

Aineistoon valituista kotimaisista artikkeleista kolme tutkimusta oli määrällisiä tutkimuksia, yksi yhdisteli määrällistä ja laadullista tutkimusta, yksi oli laadullinen tutkimus ja kaksi yleiskatsaukseksi tai tieteelliseksi artikkeliksi luokiteltavaa artikkelia. Haaste-lehdessä olleen yleiskatsauksen halusin sisällyttää osaksi tutkimuksen aineistoa, sillä se tarjosi erinomaisia keinoja lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen ja esitteli myös tunnistamista estäviä tekijöitä. Salminen (2011, 7) muistuttaa, että narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa tavoitellaan sujuvaa ja miellyttävää luettavuutta. Perusperiaatteena on, että narratiivisen kirjallisuuskatsauksessa tutkimusaineistoa ei ole viety järjestelmällisen seulan läpi. Siitä huolimatta narratiivisessa katsauksessa on mahdollista päätyä johtopäätöksiin, joiden luonne on kirjallisuuskatsausten mukainen yhdistäminen eli synteesi. Sirkka Hirsjärvi ja Helena Hurme (2011, 144) määrittelevät synteessin tasoksi, jossa tietty ilmiö käsitetään tai ymmärretään teoreettisesti syvällisemmin.

MARAK-analyysia käsittelevän artikkelin valitsin mukaan siksi, että MARAK on tärkeä interventio lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa ja lähisuhdeväkivallan ehkäisemiseen jatkossa. Kansainvälisistä tutkimusartikkeleista yksi oli brittiläinen, yksi brittiläis-yhdysvaltalainen, yksi ruotsalainen ja yksi norjalainen laadullinen ryhmähaastattelututkimus. Valitsin englanninkieliseen aineistoon mukaan myös Social Work -lehdessä julkaistun kommenttikirjoituksen. Kuten edellä kerroin, kuvailevassa narratiivisessa kirjallisuuskatsauksessa aineistoa voidaan lukea mukaan väljemmin kriteerein.

Osa valitusta aineistosta on otsikon perusteella terveydenhuollon alan tutkimusta, mutta sisältöön tutustussa huomaa, että artikkelissa on myös terveydenhuollossa työskentelevien terveys- sosiaalityöntekijöiden näkökulmaa. Niissä kotimaisissa kyselytutkimuksissa, joissa vastaajina tai haastateltuina on esimerkiksi tietyn sairaanhoitopiirin henkilökunta, mukana on aina myös sosiaalityöntekijöitä ja täten sosiaalityön näkökulmaa. Olen pyrkinyt rajaamaan sosiaali- ja terveydenhuoltoa käsittelevistä tutkimusartikkeleista pelkän sosiaalityön osuuden ja tarkastelemaan tutkimuksessani sitä.

4.5 Aineiston analyysi

Teemoja eli keskeisiä aiheita muodostetaan yleensä aineistoa tarkastelemalla ja etsimällä aineistomassasta tiettyjä yhdistäviä tai erottavia seikkoja, jotka toistuvat läpi aineiston. Hirsjärven ja Hurmeen (2011) mukaan teemoittelussa pyritään löytämään tiettyjen sanojen tai ilmaisu-erien esiintyvyys eli frekvenssi ja se konteksti, jossa ne esiintyvät. Teemoittelua on myös aineiston jakaminen esimerkiksi tietyn sukupuolen käyttämiin ilmaisuihin tai tietyn sanan esiintyminen jonkun muun tietyn sanan yhteydessä. (Mt., 141.) Juhila (2021) toteaa, että teemoittelu muistuttaa luokittelua, mutta keskittyy teeman ydinsanomaan ja siihen, mitä valitusta teemasta aineistossa kerrotaan. Teemoittelussa on hyvä muistaa, että tutkija ei voi valita teemoja etukäteen, vaan teemat ovat aiheita, jotka toistuvat pitkän tutkimusaineiston. Tämän vuoksi on tärkeää tutustua aineistoon huolellisesti ja selvittää, mitä aineisto kertoo.

Teemoittelu on luonteva etenemistapa esimerkiksi kirjallisuuskatsauksessa, jossa aineisto on valittu eksplisiittisesti tiettyjä hakusanoja ja -lausekkeita käyttäen. (KvaliMOTV 2021.) Leena Koski (202, 165) linjaa, että teemoittelussa tavoitellaan aineiston keskusteluttamisen ja teoreettisen tulkinnan vuoropuhelua. Teemoittelussa voidaan myös muuttaa alkuperäisiä teoreettisia premissejä siten, että aineistosta on mahdollista eritellä havaintoja. Jari Eskola ja Juha Suoranta (1998, 127) toteavat, että teemoittelua voi hyödyntää silloin, kun aineistosta halutaan etsiä tutkimusongelmaan kietoutuvia teemoja, joiden avulla tutkimuskysymykseen pyritään vastaamaan.

Tein jo aineistoon tutustumisvaiheessa alustavia muistiinpanoja aineistossa toistuvista teemoista. Tämän jälkeen lopullista aineistoa on yksinkertaistettu ja aineisto on luokiteltu. Luokittelussa on haettu yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia sekä kirjattu ylös muita mahdollisia yksittäisistä artikkeleista ja kirjoista kumpuavia ilmiöitä ja havaintoja. Luokittelu voidaan tulkita osaksi aineiston pelkistämistä ja se on kerätty synteeseiksi, joiden avulla pyritään vastaamaan tutkimuskysymykseen. Olen jakanut aineiston neljään sellaiseen teemaan, jotka toistuivat säännöllisesti läpi aineiston. Nämä teemat ovat *lähisuhdeväkivallan näyttäytyminen sosiaalityössä, lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteet, tunnistamista edistävät tekijät* sekä *sosiaalityön keinot lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi*.

4.6 Tutkimuksen eettisyys ja luotettavuus

Tutkimusta tehdessä tutkijan tulee aina huomioida tutkimuksen eettisyys. Tutkimusetiikkaa pohditaan läpi koko tutkimusprosessin aina aiheen valinnasta käytettävään tutkimusmenetelmään asti. (Kangasniemi ym. 2013, 297–298.) Lähisuhdeväkivalta on aiheena sensitiivinen ja lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden tai sitä tehneiden haastattelemisen tutkimuksessa vaatisi erityistä eettisyyttä ja sensitiivisyyttä. Siksi kirjallisuuskatsauksen valintaa tutkimusmenetelmäksi voidaan pitää eettisesti perusteltuna ratkaisuna.

Eurooppalaisten tiedeakatemioiden yhteisjärjestö ALLEA (2020) on määritellyt yleisen eettisen periaatteen seuraavasti: *”Tutkimuksella tarkoitetaan järjestelmällisen tutkimisen ja ajattelun, tarkkailun ja kokeilun kautta saadun tiedon tuottamista. Vaikka eri tieteenaloilla lähestytäänkin tutkimuskysymyksiä eri tavoin, kaikille on yhteistä halu lisätä ymmärtämystämme itses-
tämme ja maailmasta, jossa elämme.”* (Mt., 2.) ALLEAn ohjeessa muistutetaan myös hyvistä tutkimuskäytännöistä, jotka perustuvat luotettavuuteen, rehellisyyteen, arvostukseen muita kohtaan sekä vastuunkantoon koko prosessista. Hyvän tutkimuskäytännön vastaista on tulosten keksiminen eli sepittäminen, vääristely joko tutkimusaineistoon tai tuloksiin liittyen sekä plagiointi. Myös oman aiemman tekstin osittainenkin uudelleen julkaiseminen ilman viittausta alkuperäiseen julkaisuun on plagiointia. (Mt., 4, 10.)

Tutkimuseettinen neuvottelukunta (TENK) (2019) muistuttaa Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa -ohjeessaan Suomen perustuslain suomasta tieteen vapaudesta. Tutkijalla on iso vastuu ihmisen ollessa tutkimuksen kohteena, minkä vuoksi tutkittavien suojaksi on kehitetty tutkimuksen eettiset periaatteet. Periaatteet säätelevät myös suomalaisen tiedeyhteisön sisäistä omavalvontajärjestelmää. (TENK 2019.)

Olen tavoitellut mahdollisimman kattavaa ja luotettavaa aineistoa useiden eri koehakujen, loppullisten hakujen ja systemaattisten poissulkukierrosten johdonmukaisuudella. Näillä toimenpiteillä pyrin selventämään ja tekemään läpinäkyväksi sitä, miksi tutkielmassa on päädytty juuri tähän aineistoon. Tulosluvussa pyrin keskusteluttamaan valittuja tutkimuksia keskenään. Loppullisen aineiston valinnassa olen saanut ohjausta myös tutkielmaa ohjanneelta

yliopistonlehtorilta. Tutkimuskysymystä on muokattu löytyneen aineiston mukaan paremmin aineistoa vastaavaksi ohjaavan yliopistonlehtorin ja graduryhmän kanssa.

Kirjallisuuskatsauksen aineistoa valittaessa on tärkeää tiedostaa, että kyseessä on tutkijan subjektiivinen näkemys ja tulkinta aineiston vastaavuudesta tutkimuskysymykseen. Shawn M. Fitzgerald & Philip D. Rumrill (2005, 319) muistuttavat, että toinen tutkija voi päätyä samoilla arviointikriteereillä toisenlaiseen lopputulokseen. Pirkko-Liisa Rauhala ja Elina Virokannas (2011) toteavat lohdullisesti, ettei kaikkia tutkimuksenteossa esiin tulevia eettisesti ongelmallisia tilanteita voi ennakoida, eikä niihin odoteta valmiita, oikeita vastauksia. Vaikka tutkijalle ei kuulu työnsä ja tutkimustulosten poliittinen, kaupallinen tai muu käyttö, hän voi huolellisella aineiston valinnalla ja valintojen perustelemisella pyrkiä ohjaamaan tutkimuksen vaikutuksia ja täten toimia eettisesti. Tutkimusetiikkaa voidaan pitää tutkimustyön päätöksentekotaitona, jolla tutkija vaikuttaa tutkimusprosessinsa kulkuun. Tutkimuseettiseen arviointiin ja hyvien tutkimuskäytäntöjen varmistamiseen tulisi kiinnittää huomiota tutkimusprosessin alusta lähtien. (Mt.)

Tässä tutkimuksessa aineisto on pääasiassa suomenkielistä, mutta mukana on myös muutama englanninkielinen tutkimusartikkeli. Koska äidinkieleni on suomi, jouduin käyttämään erityistä huolellisuutta englanninkielisen materiaalin kanssa varmistuakseni siitä, että ymmärrän tekstin oikein. Käytin apuna elektronista sanakirjaa niiden sanojen kohdalla, joita en asiayhteydessä ymmärtänyt. Englannin lukunopeuteni ja kokonaisuuksien hahmottaminen kehittyi tutkimusprosessin myötä selvästi. Koen saaneeni valitsemastani aineistosta esiin sen, minkä tutkijana olen nähnyt olennaiseksi sosiaalityön roolin, tehtävän ja toimintamahdollisuuksien merkitykseksi lähisuuhdeväkivallan tunnistamisessa.

Anu Puusa ja Pauli Juuti (2020) ovat esittäneet laadullisen tutkimuksen luotettavuuden arvioimiseksi kolmea kriteeriä, jotka ovat uskottavuus, luotettavuus ja eettisyys. Uskottavuus määrittyy sekä tiedeyhteisön että suuren yleisön tutkimukselle antamalla hyväksynnällä. Onko tutkimus toteutettu luotettavasti, asianmukaisesti ja tuloksia arvioitu laajasti? Vaikka lukijalla ei olisi tietämystä tutkimuksen aiheesta, kansantajuisesti kirjoitettu tiivistelmä lisää tutkimuksen uskottavuutta. Luotettavuudella pyritään vakuuttamaan lukija siitä, että tutkija on toiminut

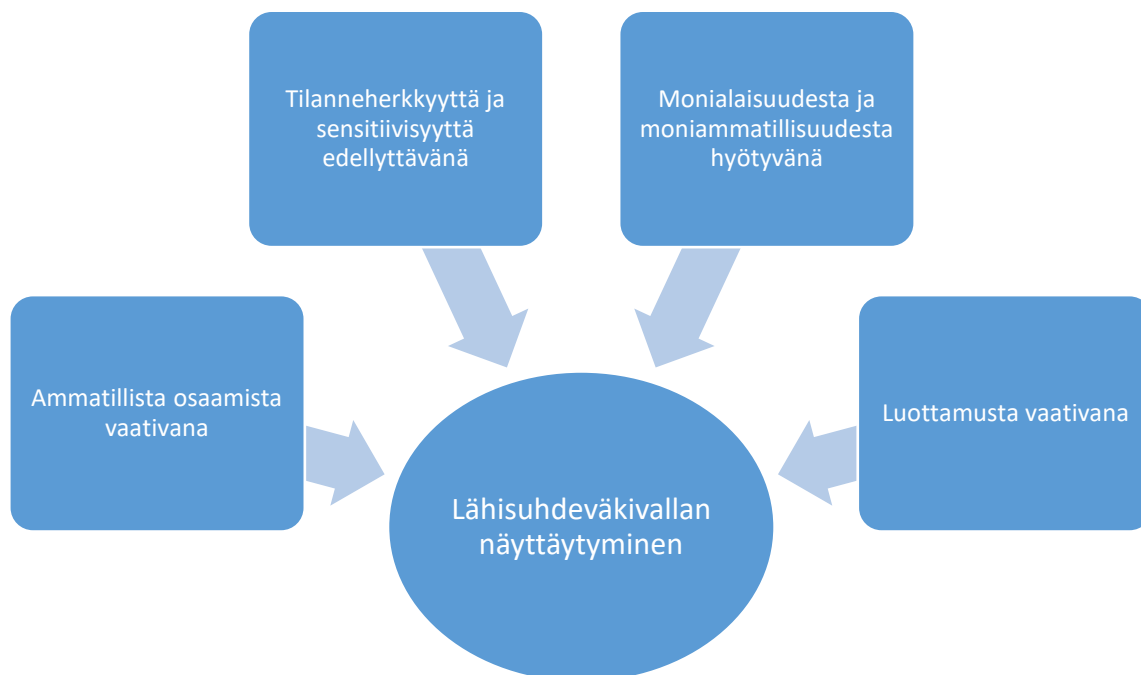
tutkimuksen kaikissa vaiheissa oikeudenmukaisesti ja rehellisesti. Koska lukijalla harvoin on mahdollisuutta käytännössä seurata tutkimuksen etenemistä, on tutkijan kerrottava yksityiskohdaisesti tutkimuksen vaiheista vakuuttaakseen lukija siitä, miten tutkimustuloksiin on päästy. Tutkimuksen eettisyys pyrkii suojelemaan tutkimuksen kohteena olevia henkilöitä ja varmistamaan, ettei kenenkään elämä hankaloidu tutkimukseen osallistumisen vuoksi. Eettisyyttä noudatettaessa varmistetaan myös, että tutkimuksessa käytettyjä metodeita voidaan käyttää seuraavissakin tutkimuksissa. (Mt., 175.)

Omassa tutkimuksessani eettisyyttä lisää tutkimuskysymysten huolellinen muotoilu sekä alkuperäisaineiston käyttäminen. Niin sanottuja toisen käden lähteitä ei ole tutkimuksessa käytetty lainkaan.

5 TUTKIMUSTULOKSET

5.1 Lähisuhdeväkivallan näyttäytyminen sosiaalityössä

Aineistoni tutkimusten perusteella lähisuhdeväkivalta näyttäytyy ilmiönä, joka edellyttää sosiaalityöltä ammatillista osaamista, tilanneherkkyyttä, sensitiivisyyttä sekä luottamusta ja joka usein hyötyy monialaisuudesta (kuvio 1).



Kuvio 1. Pääteema *Lähisuhdeväkivallan näyttäytyminen sosiaalityössä* ja sen alateemat

Aineistoni tutkimuksissa kuvattiin sekä lähisuhdeväkivallan ilmenemistä että lähisuhdeväkivaltailmiön näyttäytymistä esimerkiksi suhteessa palvelujärjestelmään. Lähisuhdeväkivalta voi tulla esiin kunnan sosiaalihuollossa vaikkapa lastenvalvojan vastaanotolla, jonne eronneet vanhemmat tulevat laatimaan lapsen elatus- ja tapaamissopimusta. Karhuvaara, Kaitue ja Ruuhilahti (2013, 15) huomauttavat väkivallan selvittelyyn olevan erityisammattiosaamista vaativaa työtä, minkä vuoksi se kuuluu sosiaalityöhön.

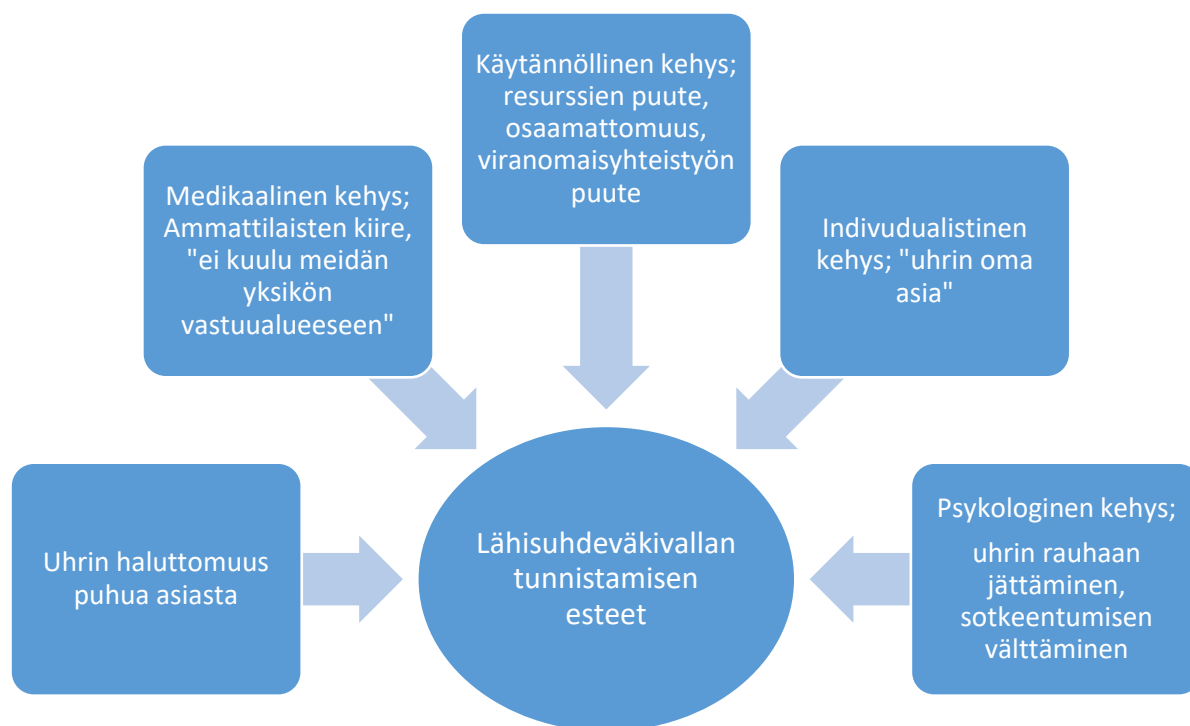
Sonya Crabtree-Nelson, Susan F. Grossman ja Marta Lundy muistuttavat sosiaalityön psykososiaalisesta puolesta, jossa sosiaalityöntekijöillä on sosiaalisen oikeudenmukaisuuden puolestapuhujina mahdollisuus näyttää tietä alalle tuleville työntekijöille jatkamalla tehokkaiden lähisuhde- ja perheväkivaltainterventioiden tutkimusta, kehittämistä ja levittämistä (2016, 360). Karhuvaara ja kumppanit (2013, 52) toteavat, että lähisuhdeväkivallan havaitseminen vaatii paitsi vahvaa ammattiosaamista, myös eräänlaista kuudetta aistia; herkkyyttä havainnoida ja tunnistaa väkivallasta kielivät pienet vihjeet.

Tuija Virkki, Marita Husso, Marianne Notko, Aarno Laitila, Juha Holma ja Mikko Mäntysaari (2011, 280–281) korostavat sosiaali- ja terveystalouden merkitystä lähisuhdeväkivaltaa tunnistettaessa. Väkivallan uhrien erilaiset psyykkiset oireet kuten mielialan lasku, passiivisuus tai kei-nottomuus tilanteen selvittämiseksi ajatellaan helposti väkivallan syinä, ei seurauksina. Minna Piispa & Martta October (2017, 304) muistuttavat, että vaikka lähisuhdeväkivalta on sukupuolineutraali käsite, yhtäjaksoisessa ja aikaa myöten säälimättömämmäksi käyvässä väkivallassa kohteena on yleensä nainen. Lähisuhdeväkivalta on monisyistä, minkä vuoksi moniammatillisuuden merkitys on kasvussa.

Lähisuhdeväkivalta voi olla aikuisten välistä tai aikuisen ja lasten välistä fyysistä tai henkistä väkivaltaa. Erityisen haastavaa ja sensitiivistä työtettä lähisuhdeväkivallan selvittely vaatii, jos tilanteeseen liittyy lapsia. Jo pelkkä väkivallalle altistuminen, esimerkiksi vanhempien välisen lähisuhdeväkivallan näkeminen, kasvattaa lapsen stressiä ja horjuttaa turvallisuudentunnetta. Lasten kokemalla väkivallalla on painavia ja pitkäaikaisia vaikutuksia lasten kokemaan stressiin ja hyvinvointiin. (Lepistö ym. 2017, 212.)

Sosiaalityön haasteena on puuttua lähisuhdeväkivaltaan siten, että asiakkaalla ja työntekijällä on yhteinen ymmärrys puuttumisen syistä ja tavoitteista. Moni lähisuhdeväkivaltaa kokenut aikuisuhri toivoo apua itselleen, mutta lastensuojelun puuttumista tai huostaanottoa pelätään. Rachel Robbins ja Kate Cook (2018, 1677) pohtivat auttamistyön pohjalla olevaa luottamusta, joka mahdollistaa sen, että asiakas kertoo rehellisesti tilanteesta. Heidän tutkimuksessaan lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten oli helpompi luottaa vapaaehtoissektorin työntekijöihin kuin sosiaalityöntekijöihin.

5.2 Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteet



Kuvio 2. Pääteema *Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteet* ja sen alateemat

Kehykset tunnistamisen esteiden takana

Lähestyn tutkielmassani lähisuhdeväkivallan tunnistamista ja siihen puuttumista estäviä sekä tunnistamista ja puuttumista tukevia argumentteja Virkin ym. (2011) tutkimuksessa esitellyn Erving Goffmanin tulkintakehyksen sekä Virkin ja kumppaneiden (mt.) nimeämien kehysten avulla. Goffmanin kehys pyrkii hahmottamaan, erottamaan ja määrittämään asioita ja tilanteita. Kehystämällä haetaan sopivaa selitysmallia kulloiseenkin tilanteeseen sopivaan toimintaan tai siihen, miten tilanteessa tulisi toimia. Kehyksessä esitellään neljä puuttumista estävää ja kolme puuttumista tukevaa näkökulmaa, jotka ovat medikaalinen kehys, käytännöllinen kehys, individualistinen kehys ja käytännöllinen kehys sekä terveyden edistämisen kehys, oikeutetun puuttumisen kehys ja prosessin käynnistämisen kehys (mt). Anniina Kaittilan (2017, 93) tutkimuksessa jaotteluna käytetään sisäisten ja ulkoisten esteiden perustetta.

Useissa aineiston artikkeleissa lähisuhdeväkivallan tunnistaminen arvioitiin haasteelliseksi (Peräaho, Leppäkoski, Koivisto, Kylmä & Paavilainen 2016, 26; Virkki ym. 2011, 280; Lepistö ym. 2017, 219). June Keeling & Katherine van Wormer (2012, 1368) toteavat, että niin kauan, kun lähisuhdeväkivallantekoja katsotaan läpi sormien, ongelma jatkuu. Hanna Peräaho ja kumppanit (2016, 24) pitävät lähisuhdeväkivallan tunnistamisen esteiden poistamista kuitenkin välttämättömänä, koska se on ainoa tapa tunnistaa lähisuhdeväkivaltaa kokeneet ja auttaa heitä.

Medikaalinen kehys

Vaikka tutkimukseni näkökulma lähisuhdeväkivaltaan kumpuaa sosiaalityöstä, on sosiaalityölle tärkeää ymmärtää keskeisten yhteistyökumppaniensa, kuten terveydenhuollon, tapaa kehystää lähisuhdeväkivaltaa. Lähisuhdeväkivalta voi ilmetä paitsi sosiaalityön työskentelyssä, myös esimerkiksi päivystyksessä tai ensiavussa, jonne uhri hakeutuu hoidattamaan väkivallan seurauksen syntyneitä vammoja. Virkin ym. (2011) tutkimus tunnisti lähisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta tukevaksi kehykseksi esimerkiksi medikaalisen kehyksen, jossa lähisuhdeväkivalta nähdään ensisijaisesti sosiaalisena ongelmana, jolloin terveydenhuollon rooliksi jää lähinnä väkivallan seurauksena syntyneiden vammojen hoito. Sari Lepistö, Noora Ellonen, Mika Helminen & Eija Paavilainen (2017, 212) toteavat, ettei pelkkään korjaavaan hoitoon eli lähisuhdeväkivallan synnyttämien vammojen hoitoon keskittyminen poista itse syytä.

Mia Hemming (2015, 50) näkee, että väkivallan uhri voi olla ammattilaisen vastaanotolla pelokas ja haluton puhumaan asioistaan, jolloin vastuu lähisuhdeväkivallan selvittelystä jää ammattihenkilöiden varaan. Myös Peräaho ja kumppanit (2016, 24) toteavat, että yhtenä puuttumattomuuden syynä on työntekijöiden piiloutuminen tietyn ammattinimikkeen taakse ja vastuun siirtäminen muille; ”ei kuulu meidän (ammattikunnan) hoidettavaksi”.

Käytännöllinen kehys

Kuten jo tutkimukseni taustoittavassa osuudessa tuli esille, lähisuhdeväkivaltaan ei ole helppo puuttua palvelujärjestelmän ja sosiaalityön käytännöissä. Puuttumattomuus voi johtua hyvin arkisista syistä; ennestään suurta työmäärää ei haluta kasvattaa selvittelemällä mahdollisia väkivaltakokemuksia tai etsimällä uhrille sopivaa jatkohoitopolkua. Virkin ja kumppaneiden (2011) tutkimus havaitsi arkiseen puuttumattomuuteen liittyvänä kehyksenä käytännöllisen

kehysten, jossa lähisuhdeväkivaltaan puuttumattomuutta perusteltiin esimerkiksi konkreettisten puuttumiskeinojen puutteellisuudella, jatkohoitopaikkojen tietämättömyydellä, vastuiden epäselvyydellä sekä yleisen tiedon ja viranomaisyhteistyön puutteella. Myös Keeling & van Wormer (2012, 1367) ja Veronica Ekström (2018, 61–73) nostivat viranomaisyhteistyön hankaluudet esiin toteamalla, että eri viranomaistahoilla on kullakin omat intressinsä. Peräahon ja kumppanien (2016, 24) tutkimuksessa nousivat resurssien, toimintamallien ja osaamisen puute esiin syinä lähisuhdeväkivaltaan puuttumattomuudelle, myös Kaittila (2017, 98) tunnisti tutkimuksessaan nämä kolme tekijää.

Muina käytännöllisen kehysten puuttumattomuuden syinä Virkin ja kumppaneiden (2011, 283–284) tutkimus näki työntekijöiden oman vastuuyksikön kiireen ja välittömien työtehtävien hoitamiseen kuluvan ajan, minkä vuoksi lähisuhdeväkivallasta kysyminen nähtiin turhana ja ylimääräistä lisäkuormitusta aiheuttavana taakkana.

Individualistinen kehys

Individualistinen kehys korostaa yksilön päätäntävaltaa ja valinnanvapautta tehdä päätöksiä itseään koskevissa asioissa. Asiakkaan omalle kyvyille ratkaista vallitseva lähisuhdeväkivaltuongelma annetaan suuri painoarvo. Virkin ym. (2011, 284–285) tutkimuksessa todettiin lähisuhdeväkivallan olevan individualistisesta kehyksestä tarkasteltuna yksilön oma asia, ja vastuu asian esiin tuomisesta haluttiin jättää yksilön harkintaan. Samankaltaisia ajatuksia nousee esiin myös Peräahon ym. (2016, 26) tutkimuksessa, jossa tunnistamisen suurimpana esteenä nähtiin lähisuhdeväkivallanteon kieltäminen työntekijän kysyessä epäillyltä uhrilta asiasta. Tutkimukseen vastanneet arvelivat kieltämisen johtuvan uhrin hankalasta asemasta, mikäli hän saapui työntekijän tapaamiselle yhdessä kumppaninsa kanssa. Tätä havaintoa tuki uhrin ahdistunut ja epälooginen käytös vastaanotolla.

Individualistisessa lähestymistavassa nähdään paradoksaalisesti kaikki puuttuminen vääränä, holhoavana ja yksilönvapautta sortavana (Virkki ym. 2011, 289). Tällainen, yksilökeskeinen tapa kehystää lähisuhdeväkivaltaa, voi johtaa uhrin näkökulmasta elinikäisiin vammoihin tai vaikka perhesurmaan, jos väkivalta jatkuu ja jatkuu eikä uhri itse pysty kertomaan asiasta.

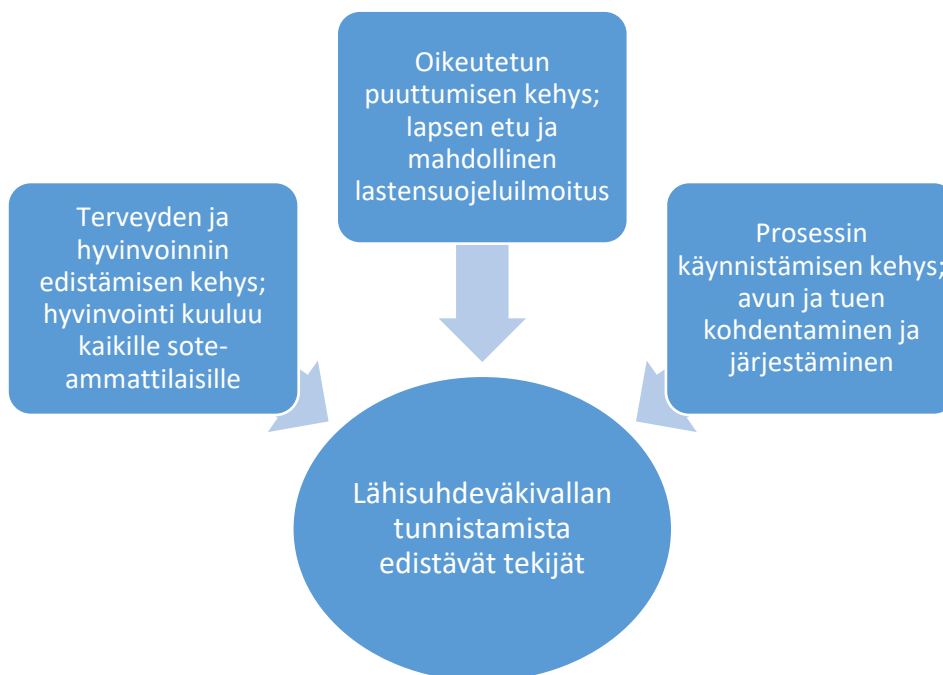
Psykologinen kehys

Psykologinen kehys pyrkii ymmärtämään niitä syitä, miksi lähisuhdeväkivallan uhri ei halua kertoa väkivallasta tai lähteä väkivaltaisesta suhteesta. Kehyksessä ajatellaan, ettei aikuisen tilannetta haluta ammattilaisten toimesta ”hämmentää” tai sotkea kyselemällä kipeistä asioista, koska väkivallasta kyseleminen voi laukaista uhrissa ei-toivottua aggressiivisuutta tai masennusta. (Virkki ym. 2011, 295.) Toisin sanoen ongelmaan puuttumisen voidaan ajatella pahentavan ongelmaa tai johtavan muihin, suurempiin ongelmiin.

Hemming (2015) tuo keskusteluun uhrin syyllisyyden tunteet sekä häpeän omasta osuudestaan. Moni lähisuhdeväkivallan uhri kokee sosiaalisena epäonnistumisena suhteesta lähtemisen, minkä vuoksi uhri saattaa pyrkiä unohtamaan kohtaamansa väkivaltilanteet keskittymällä muistelemaan suhteen hyviä hetkiä. Uhrin keho saattaa olla jatkuvassa ylivireystilassa ja hän voi olla kykenemätön loogiseen ajatteluun, mikä lisää tarvitsevuutta ja väkivallan tekijään takertumista. (Mt., 50.) Kaittila (2017, 98) mainitsee rakkauden tai kiintymyksen tunteet tekijää kohtaan. Peräahon ja kumppaneiden (2016, 26) tutkimuksessa pohditaan tekijään takertumista ja uhrin vaikeaa tilannetta esimerkiksi päivästyksessä, jos väkivallan tekijä on käynnillä mukana.

Keeling ja van Wormer (2012, 1368) pohtivat, että väkivaltaa kokenet naiset vaikenivat tilanteestaan, koska he kokevat järjestelmän byrokraattiseksi ja rankaisevan esimerkiksi lasten huostaanotolla. Myös Ekströmin (2018, 61–73) ruotsalaistutkimuksessa haastatellut väkivaltaa kohdanneet naiset kertoivat, että lähisuhdeväkivallasta puhumiseen auttaisi tieto lastensuojelun ja väkivallan uhrin tilanteeseen tarjottavien interventioiden eriyttämisestä. Pelko lastensuojelun puuttumisesta perheen tilanteeseen oli monella vahvana.

5.3 Lähisuhdeväkivallan tunnistamista edistävät tekijät



Kuvio 3. Pääteema *Lähisuhdeväkivallan tunnistamista edistävät tekijät* ja sen alateemat

Tunnistamista edistävät työ- ja toimintatavat

Aineistoni tutkimuksissa kuvattiin myös lähisuhdeväkivallan tunnistamista estävien tekijöiden lisäksi myös tunnistamista edistäviä tekijöitä palvelukäytännöissä. Lähisuhdeväkivallan tunnistamista tutkimusten tulosten perusteella edistivät tietynlaiset työmenetelmät ja toimintatavat. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen hyödyttää paitsi uhria myös yhteiskuntaa; uhri saa apua ja yhteiskunta saa tietoa, jonka avulla se voi lisätä resursseja väkivallan ehkäisyyn. Virkki ja kumppanit (2011) painottavat tutkimuksessaan systemaattisesti suoritetun kyselyn merkitystä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa. Oikeanlaisen hoidon, avun ja tuen saamiseksi on erittäin tärkeää, että juurisyy vastaanotolle hakeutumiselle selvitetään. (Mt. 2011, 280–281; myös Notko, Holma, Husso, Virkki, Laitila, Merikanto & Mäntysaari 2011, 1604.) Peräaho ja kumppanit (2016, 24) näkevät haasteena sen, että vain pieni osa lähisuhdeväkivaltaa kokeneista hakee tilanteeseensa apua. Lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi on erittäin tärkeää, että lähisuhdeväkivalta tunnistetaan sosiaali- ja terveystalveissa, ja henkilökunta tiedostaa hoitavansa lähisuhdeväkivallan uhria. Notko ja kumppanit (2011, 1604) muistuttavat, että mitä

varhaisemmassa vaiheessa lähisuhdeväkivalta tunnistetaan, sitä paremmin sen toistumista ja vaikutuksia voidaan torjua.

Karhuvaara ja kollegat (2013) näkevät, että työntekijän herkkyys ei-kielelliselle viestinnälle ja luottaminen omaan intuitioon ovat hyödyllisiä ominaisuuksia lähisuhdeväkivaltaa tunnistettaessa. Esimerkiksi pariskunnan istuminen etäällä toisistaan, toisen päälle puhuminen ja valtasuhteen epätasapainosta viestivä käytös voivat kieliä lähisuhdeväkivallasta, jolloin asia pitää ottaa puheeksi, kuitenkin samalla riskinarviointia tehden ja tulevia tapahtumia ennakoiden. Hienovaraisia vihjeitä lähisuhdeväkivallasta voivat olla myös epäillyn väkivallantekijän kertomus omasta temperamenttisesta luonteestaan ja siitä, että hän menettää silloin tällöin malttinsa. Mikäli tekijä kuvailee itseään mustasukkaiseksi tai kertoo kumppaninsa kokevan itsensä huonosti kohdelluksi, se voi viitata lähisuhdeväkivaltaan. (Mt., 57–61.)

Jotta tunnistamista edistäviä työ- ja toimintatapoja on mahdollista käyttää, edellyttää se ammattilaisten osaamista. Työntekijöiden koulutus on merkittävä tekijä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, joka korostui useissa aineiston artikkeleissa (Robbins & Cook 2018, 1678; Crabtree-Nelson, Grossman & Lundy 2016, 360; Johansen, Svendsen, & Sundet 2017, 741-753, Frantti-Malinen 2014, 26). Frantti-Malinen (2014, 26) kertoo Keski-Suomen sairaanhoitopiirissä toteutetusta 16 tunnin mittaisesta lähisuhdeväkivallan tunnistamiseen liittyvästä sosiaali- ja terveysalalle suunnatusta täydennyskoulutuskokonaisuudesta, joka sai myönteistä palautetta osallistujilta. Robbins ja kumppanit (2018, 1678) toteavat, että lapsiperhetyön ja lastensuojelun sosiaalityöntekijöille on tarjottava koulutusta lähisuhdeväkivallan uhrien kanssa työskentelyyn ja äitien tukemiseen. Ekström (2018, 61–73) kuitenkin varoittaa liian kapea-alaisen erikoistumisen ja kouluttautumisen aiheuttamasta ammatillisen osaamisen sirpaloitumisesta, jossa sosiaalityöntekijöille tärkeä kokonaisuuden hallinta jää hataraksi ja ulkokohtaiseksi.

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kehys

Terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kehys kyseenalaistaa Virkin ja kumppaneiden (2011, 286) tutkimuksessa useampia lähisuhdeväkivallan tunnistamattomuutta puolustavia kehyksiä, erityisesti individualistista kehystä. Terveyttä ja hyvinvointia edistävä kehys tähdentää kollektiivista vastuunkantoa lähisuhdeväkivaltaan puuttumisessa riippumatta siitä, kuka sosiaali- tai

terveydenhuoltoalan ammattilainen lähisuhdeväkivallan uhrin ensimmäisenä tunnistaa. Toisin kuin individualistinen kehys, terveyden ja hyvinvoinnin kehys lähtee siitä, että hyvinvointi ja terveys eivät ole yksityisasioita, vaan kuuluvat kaikille sote-ammattilaisille. Ann-Kristin Johansenin, Birgit Svendsenin ja Rolf Sundetin (2017, 741–753) norjalaistutkimuksen mukaan väkivaltaa kohdanneelle ei ole väliä, kuka tilanteeseen puuttuu, kunhan siihen puututaan. Voidaan siis ajatella, että hyvinvointi ja terveys ovat yhteisiä asioita, koska ne vaikuttavat jokaisen kansalaisen toimijuuteen ja osallisuuteen yhteiskunnassa. Frantti-Malinen (2014, 31) pohtii lähisuhdeväkivallasta kysymistä rutiinikysymyksenä muiden terveystietokysymysten ohella. Lähisuhdeväkivallasta kysymisen tulisi olla yhtä tavanomaista kuin vaikkapa tupakointitottumuksista kysyminen. Karhuvaara ja kumppanit (2013, 57) ehdottavat puuttumiskysymykseksi konkreettisia ”Miten teillä riidellään?”, ”Menetätkö helposti malttisi?” ja ”Johtuuko käyttäytymisesi mielestäsi kumppanistasi?”

Puuttuminen voi tapahtua paitsi suorilla kysymyksillä, myös terveydenhuollon käynnillä täytettävän kyselylomakkeen perusteella. Äitiys- ja lastenneuvoloissa on käytössä määrämuotoisia kyselylomakkeita, joiden tarkoituksena on kartoittaa perheen voimavaroja ja tunnistaa kohonnut väkivaltariskin perheet lasta odottavista perheistä ja pikkulapsiperheistä. Kaltoinkohtelua arvioi esimerkiksi Lepistön ja kumppaneiden (2017, 213) tutkimuksessa esitelty Child Abuse Potential Inventory (CAP) -riskinarviointityökalu, joka soveltuu kaikkeen lapsiperhetyöhön kuten lastenneuvolaan, perheneuvolaan ja perhekeskuksiin. Työkalu on osoittautunut hyödylliseksi ja vaikuttavaksi (mt., 219).

Oikeutetun puuttumisen kehys

Jos lähisuhdeväkivaltaan liittyy lapsi tai lapsia, puuttumista voidaan perustella lainsäädännölleni perustein. Suomen vahva lastensuojelulaki ajaa erityistason lakina monien muiden lakien ohitse. Virkki ja kollegat (2011, 286–287) tarkentavat oikeutetun puuttumisen kehyksen tietyiksi lainsäädännöllisiksi velvoitteiksi, jotka määrittävät jokaisen sosiaali- ja terveydenhuollon ammattilaisen toimintaa. Tällainen velvoittava tilanne on esimerkiksi toista työtehtävää hoitaessa esiin tullut tieto lapsen kaltoinkohtelusta tai lasta kohdanneesta väkivallanteosta, josta tulee lastensuojelulain mukaan tehdä lastensuojeluilmoitus sosiaaliviranomaisille. Tutkimuksen haastateltujen mukaan lähisuhdeväkivaltaan puuttumiselle löytyy paremmin aikansa ja paikansa, jos uhri on lapsi. Helppojen lähisuhdeväkivaltaan liittyvien rutiinikysymysten

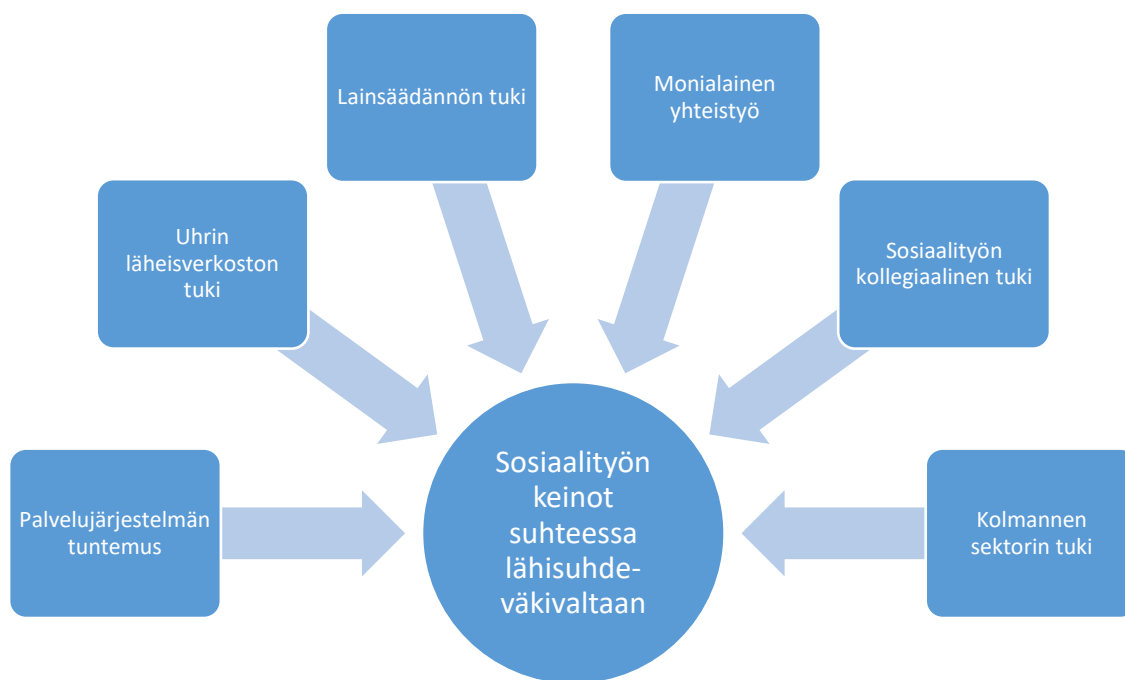
käyttöönotto nähdään sosiaali- ja terveydenhuoltoalan toimintayksiköissä muutoksetterytenä, joka vaatii ainoastaan tahtotilaa. Peräahon ja kumppaneiden (2016, 27) tutkimuksessa lähes 75 prosenttia vastaajista kertoi lähisuhdeväkivallan uhrin tunnistettuaan selvittäneensä, onko tällä lapsia ja tarvittaessa tekevänä lastensuojeluilmoituksen.

Prosessin käynnistämisen kehys

Prosessin käynnistämisen kehyksellä tarkoitetaan tilannetta, jossa lähisuhdeväkivallan uhri tunnistetaan ja suunnitelmallinen työskentely aloitetaan. Suunnitelmallisuus ja toimeen tarttuminen nähdään kehyksessä konkreettisina toimenpiteinä, jotka konkreettisesti viestittävät uhrille asian käsittelyn etenemisestä ja siitä, että matka tilanteesta ulospääsyyn on alkanut. Tieto siitä, että apua on tulossa voi jo itsessään nostattaa uhrin mielialaa ja helpottaa psyykkistä jaksamista. Prosessin käynnistämisen kehys korostaa lähisuhdeväkivaltatilanteen monimuotoisuutta ja moniammatillisuuden tarvetta parhaan työskentelyotteen varmistamiseksi. (Virkki ym. 2011, 287–288.) Yhteistyön merkitystä korostavat myös Peräahon ja kumppaneiden (2016) sekä Jaana Inkilän, Mika Helmisen, Pirjo Aallon ja Eija Paavilaisen (2011, 210) tutkimus, jossa kirkastetaan moniammatillisuuden käsitteen tarkoittaneen aiemmassa tutkimuksessa viranomaisyhteistyötä ilman asiakkaan osallisuutta.

5.4 Miten eteenpäin – sosiaalityön keinot lähisuhdeväkivallan uhrien auttamiseksi

Aineistoni tutkimusten perusteella sosiaalityöllä on paljon keinoja eli toimintamahdollisuuksia lähisuhdeväkivallan vastaisessa työssä. Näitä keinoja ovat palvelujärjestelmän tuntemus, uhrin läheisverkoston ja lainsäädännön tuki, monialainen yhteistyö, sosiaalityön sisäinen kollegiaalinen tuki sekä kolmannen sektorin tarjoamat mahdollisuudet (kuvio 4).



Kuvio 4. Pääteema *Sosiaalityön keinot suhteessa lähisuhdeväkivaltaan* ja sen alateemat

Palvelujärjestelmän tuntemus

Lähisuhdeväkivallan kokenutta voidaan auttaa monin tavoin. Karhuvaara ja kumppanit (2013, 71) toteavat, että sosiaaliviranomaisen tuntemus kunnan palvelujärjestelmästä on avainasemassa opastettaessa lähisuhdeväkivallan uhreja oikeanlaisen avun ja tuen äärelle. Kahttilan (2017, 92) kirjallisuuskatsauksen aineistossa avun hakemiseen tai hakematta jättämiseen liittyen ei ilmennyt suuria eroavaisuuksia kotimaisten ja ulkomaisten tutkimusartikkeleiden välillä.

Notkon ja kumppaneiden (2011, 1604) tutkimuksessa huomattiin sosiaalityöntekijästä ja psykiatrisesta sairaanhoitajasta koostuvan VISH-tiimin hyödyllisyys lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden aikuisten tilanteen kartoituksessa ja jatko-ohjauksessa. VISH-työskentelyyn ohjautettiin tiettyjen suodatinkysymysten ja jatkokysymysten vastausyhdistelmien perusteella. Työskentelyssä jatkettiin lähisuhdeväkivallan uhrin tilanteen kartoittamista ja tehtiin suunnitelmallista työskentelyä jatkoaskeleiden suhteen. Myös Virkki ja kumppanit (2011) ja Frantti-Malinen (2014, 26) mainitsevat Keski-Suomen sairaanhoitopiirin koordinoiman VISH-toimintamallin juurruttamistarpeen lähisuhdeväkivallan uhrien tunnistamisessa ja jatkohoitopolkua suunniteltaessa.

Piispa ja October (2017, 312) nostavat esiin MARAKin eli moniammatillinen riskinarvioinnin menetelmän yhtenä sosiaalityön interventiona pari- ja lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi. MARAK-toiminnan vaikuttavuus on selvä: toimintaan osallistuneista yli 80 prosentilla ei ollut vireillä puolisoon liittyvää rikosilmoitusta puolen vuoden kuluttua MARAKin päättymisestä. MARAKin haasteena on sen osittainen tuntemattomuus etenkin peruspalveluissa ja asiantuntijaryhmän paikkakunnittain vaihteleva koostumus.

Hemmingin (2015, 50) yleiskatsauksessa kehoitetaan lähisuhdeväkivallan tunnistanutta työntekijää tekemään turvaanlähtösuunnitelma yhdessä uhrin kanssa varmistamaan sitä hetkeä, kun uhrin on seuraavan kerran poistuttava kotoaan lähisuhdeväkivallan vuoksi. Kaittila (2017, 100) nostaa esiin niin sanotun viimeisen pisaran käsitteen, kulminaatiopisteen, jolloin lähisuhdeväkivallan uhrin sietokyky täyttyy ja hän ryhtyy tuumasta tekoihin.

Uhrin läheisverkoston tuki

Kaittila muistuttaa, että moni hakee virallisten apukanavien lisäksi tukea epävirallisten lähteiden kautta kuten ystäviltä, sukulaisilta tai vaikkapa seurakunnan työntekijältä. Päätökseen avun hakemisesta vaikuttavat joko sisäinen ja ulkoinen motivaatio. Kaittilan (mt., 90, 101) tutkimuksen mukaan eniten apua haetaan psykososiaalisesta tuesta, johon sosiaalityökin kuuluu. Avun saannin vaikuttavuuden arviointia hankaloittaa se, että suomalaista tutkimusta aiheesta on vielä vähän.

Lainsäädännön tuki

Tärkeä lainsäädännöllinen muutos lähisuhdeväkivaltaa kokeneiden auttamiseksi on vaiheittain vuosina 2015–2016 voimaan tullut sosiaalihuoltolaki (ShL 1301/2014). Uusi laki on edellistä sosiaalihuoltolakia asiakaslähtöisempi ja velvoittaa kunnat järjestämään tarvittavat sosiaalipalvelut lähisuhdeväkivaltaa kokeneille.

Suomessa on paljon eri ammatteja, joissa toimivilla henkilöillä on velvollisuus tehdä lastensuojeluilmoitus, jos he työtehtävissään syntyy tunne lastensuojelutarpeen selvittämisen välttämättömyydestä. Peräahon ja kumppaneiden (2016, 27) tutkimuksessa lähes 75 prosenttia vastaajista kertoi lähisuhdeväkivallan uhrin tunnistettuaan selvittävänsä, onko uhrilla lapsia ja tarvittaessa tekevänsä lastensuojeluilmoituksen. Myös Karhuvaara ja kumppanit (2013, 69) viittasivat uudistuneeseen lastensuojelulakiin, jossa huolikynnystä on laskettu ja lastensuojeluilmoitus tulee tehdä herkästi, jos lapsen tilanteesta nousee huolta.

Monialainen yhteistyö

Uusi sosiaalihuoltolaki tunnistaa moniammatillisuuden merkityksen ja kehottaa sosiaalityön ammattilaisia toimimaan yhdessä kunkin asiakkaan yksilölliseen tilanteeseen parhaiten sopivia sosiaalipalveluita etsien. (Piispa ym. 2017, 304–305.) Myös Ekströmin (2018, 61–73) tutkimuksessa nousi esiin terveydenhuollon, sosiaalitoimen ja työelämäpalveluiden yhteisesti koordinoimalle tuelle väkivaltaa kohdanneiden monisyisten tilanteiden vuoksi.

Sosiaalityön kollegiaalinen tuki

Moni sosiaali- ja terveysalan ammattilainen haluaa aluksi kollegiaalista vahvistusta omalle lähisuhdeväkivaltaepäilylleen. Inkilän ja kollegoiden (2016) tutkimuksessa todettiin suurimman osan keskustelevan esimiehensä tai tiiminsä kanssa epäillessään lähisuhdeväkivaltaa. Sosiaalipalveluiden työntekijöistä 36 prosenttia otti asian puheeksi lasten ja vanhempien kanssa. Samansuuntainen tulos oli Peräahon ja kumppaneiden (2016, 27) tutkimuksessa, jossa valtaosa vastaajista ilmoitti ottavansa asian ensin puheeksi asiakkaan kanssa ja asiakkaalta luvan saatuaan keskustelewansa siitä mahdollisesti myös muiden ammattilaisten kanssa.

Kolmannen sektorin tuki

Valtioiden erilaisen sosiaaliturvajärjestelmän vuoksi vastuu sosiaalipalveluiden järjestämisestä on eri maissa erilainen. Robbinsin ja Cookin (2018, 1677) brittitutkimuksessa korostui lähisuhdeväkivaltaan kohdanneiden luottamus vapaaehtoissektorin tarjoamaa tukea kohtaan. Sosiaalityöntekijät nähtiin kylminä byrokratian edustajina, joihin ei juurikaan luotettu. Keeling ja van Wormer (2012, 1366) päätyivät yhdysvaltalais-brittitutkimuksessaan lopputulemaan, että lähisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset joutuvat tarkkaan punnitsemaan, minkälaisia vaikutuksia väkivallasta kertomisella sosiaalityöntekijöille on, ja kannattaako kertominen.

6 JOHTOPÄÄTÖKSET JA POHDINTA

Tutkimuksen tavoitteena oli tuottaa tietoa sosiaalityön roolista, tehtävästä ja toimintamahdollisuuksista lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa. Kotimaista ja kansainvälistä tutkimuskirjallisuutta analysoimalla saadut tutkimustulokset jaettiin neljään teemaan (lähisuhdeväkivallan tunnistaminen sosiaalityössä, tunnistamista estävät tekijät, tunnistamista edistävät tekijät sekä sosiaalityön keinot lähisuhdeväkivallassa). Tunnistamista estävät ja edistävät tekijät jaettiin edelleen kehysanalyysia soveltaen (ks. Virkki ym. 2011) neljään tunnistamista estävään ja kolmeen tunnistamista edistävään kehykseen.

Lähisuhdeväkivallan tunnistamisen haasteena osoittautui olevan sekä ammattilaisista että uhreista lähtöisin olevia syitä. Ammattilaiset eivät aina halunneet, ehtineet tai tohtineet kysyä lähisuhdeväkivallasta ja uhrin saattoivat jättää kertomatta koska häpesivät tai pelkäsivät. Ammattilaisten tunnistamista estäviä syitä olivat etenkin terveydenhuollon työntekijöiden näkemys lähisuhdeväkivallan selvittelyn kuulumisesta sosiaalitoimelle sekä tiukka oman ammattiryhmän työtehtävien rajaaminen. Myös käytännön syyt kuten kiire, resurssien puute ja tietämättömyys uhrin jatkohoitolusta nousivat tuloksissa esiin. Individualistisen kehyksen mukaan vastuu lähisuhdeväkivallan esiin nostamisesta nähtiin olevan uhrilla, eikä työntekijän tarvinnut tehdä aloitetta puheeksi ottamisessa. Monelle sosiaalityön ammattilaiselle ehkä luonnollisinta esitellyistä puuttumattomuuden kehyksistä edusti psykologinen kehys, jossa työntekijä on tietoinen lähisuhdeväkivallasta, mutta vastuu ratkaisuista jää uhrille. Ammattilainen toimii psykologisessa kehyksessä taustatukena ja pyrkii auttamaan uhrin myötäilemällä uhrin valintoja.

Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen vähentää yhteiskunnalle koituvia kustannuksia kuten sosiaali-, terveys- ja oikeusmenoja. Nyqvist (2001, 26) muistuttaa, että lähisuhdeväkivallasta koituu yhteiskunnalle myös välillisiä kustannuksia esimerkiksi työkyvyttömyyskorvauksien ja esinevahinkojen myötä, minkä vuoksi lähisuhdeväkivallan tunnistaminen on tärkeää. Tutkimuksissa yhtenä eniten mainintoja keränneenä yksittäisenä tekijänä esiin nousi työntekijöiden koulutus tunnistamista edistävänä tekijänä. Koulutus on vastalääkettä myös tunnistamista estävässä käytännöllisessä kehyksessä mainittuun tietämättömyyteen lähisuhdeväkivaltatilanteiden jatkohoitopaikoista tai -palveluista. Työntekijöiden ammattietiikka ja halu toimia terveys- ja hyvinvointilähtökohdista pitkäjänteisesti on mielestäni sosiaali- ja terveydenhuollon kulmakiviä. Kansanterveyden ja hyvinvoinnin lisäämisen tulisi olla jokaisen sosiaali- ja terveydenhuollon alan

työntekijän tavoitteena, ja joustamattomuus omiin työtehtäviin liittyen ei toteuta tätä. Lainsäädännön tuoma oikeutus tehdä lastensuojeluilmoitus ja tällä tavoin saattaa tieto lähisuhdeväkivallasta muiden viranomaisten tietoon edistää niitä lähisuhdeväkivaltatilanteita, joihin liittyy alaikäisiä lapsia. Parhaiten sosiaalityön perusajatus auttamisammattina toteutuu mielestäni prosessin alulle panemisen kehyksessä, jossa ohjataan lähisuhdeväkivaltatilanteen asianosaiset sopivien palvelujen äärelle. Sosiaalityöntekijä joutuu mahdollisesti päivittäin tekemään työssään valintoja, joissa punnitaan priorisointia ja joustavuutta. Tässä mielessä prosessin alulle panemisen kehys on vastakohta tunnistamista estävissä kehyksissä esitellylle medikaaliselle kehykselle, jossa omat työtehtävät nähdään pyhinä ja kaikki ylimääräinen koetaan uhkana.

Tulokset vahvistavat tutkimuksen teoreettista viitekehystä sosiaalityöstä ihmisarvon ja -oikeuksien lisäämistä tavoittelevana tieteenalana ja käytäntönä. Sosiaalityö pyrkii voimaannuttavaan ja valtaistavaan muutostyöhön. Yksilötasolla lähisuhdeväkivallan tunnistaminen sosiaalityössä sekä muutosprosessin käynnistäminen ilman lähisuhdeväkivallan uhkaa lisäävät voimaantumista. Yhteiskunnallisella tasolla sosiaalityön tavoite yhteiskunnallisten rakenteiden ja hyvinvoinnin lisäämiseksi näkyy tutkimustuloksissa esimerkiksi terveyden ja hyvinvoinnin edistämisen kehyksessä. Tässä tärkeässä työssä apuna on sosiaalialan ammattietiikka, jonka turvin jokainen sosiaalityön ammattilainen voi luvallisesti puuttua kohtaamaansa lähisuhdeväkivaltaan.

Pohdin kirjaamisen tärkeyttä yhtenä lähisuhdeväkivallan tunnistamista edistävänä tekijänä. Salla Kivelän (2020) väitös muistuttaa kirjaamisen tärkeydestä lähisuhdeväkivallan tunnistamisessa, sillä kirjaamaton väkivalta on yhtä kuin väkivalta, jota ei ole tapahtunut. Kirjaamisen ja dokumentoinnin merkitys nousi esiin myös Espoon kaupungin ja ohjelmisto- ja palveluyritys Tieto Oyj:n tekoälykokeilussa vuonna 2017. Kokeilussa yhdistettiin koko Espoon vuosien 2002–2016 sosiaali- ja terveydenhuollon tietokannat sekä tiedot varhaiskasvatuksesta. Yhdistämisen tavoitteena oli selvittää tiettyjen diagnoosien ja riskitekijöiden yhteyttä huono-osaisuuteen ja syrjäytymiseen sekä tunnistaa palveluita tarvitsevat asiakkaat tekoälyn avulla aiempaa paremmin. Kokeilu toteutettiin eettisesti salaamalla kaikki yksilöivät tiedot jo tiedonhakuvaiheessa. (Espoon kaupunki/STT 2017.) Nykyaikaisilla algoritmeilla on mahdollista kerätä ja yhdistellä tietoa eri tietokannoista tavalla, joka manuaalisesti tehtynä olisi erittäin työlästä tai jopa mahdotonta. Vammojen syykoodien huolellisella kirjaamisella esimerkiksi terveydenhuollon

päivystyskäyntien yhteydessä voidaan tulevaisuudessa kartoittaa vaikkapa mahdollisia lähisuhdeväkivallan uhreja.

Tulosten mukaan keinot lähisuhdeväkivaltaan puuttumiseksi ovat lisääntyneet. Palvelujärjestelmän hyvä tuntemus ja kyky ohjata niin lähisuhdeväkivallan uhri kuin hänen lähipiirinsä tarvittavien palveluiden äärelle nousi esiin aineistosta. Vaikuttavaksi, uhreille suunnatuksi yksittäiseksi palveluksi nousi moniammatillinen riskinarviointikokous eli MARAK. Kollegiaalinen tuki ja moniammatillisuus toi useiden tutkimusartikkelien mukaan ”lihaa luiden ympärille” vahvistaen ja rohkaisten sosiaalityöntekijän omaa intuitiota lähisuhdeväkivallasta. Taru Kekkonen, Kaarina Mönkkönen, Anneli Hujala, Sanna Launiainen ja Jukka Hirvonen (2019, 15–17) muistuttavat jaetusta ammatillisuudesta ja perinteisten ammattiroolien rikkomisen tärkeydestä lähisuhdeväkivaltaa tunnistettaessa, jolloin voidaan parhaimmillaan tuottaa moniammatillista, rajapinnat ylittävää tietoa lähisuhdeväkivallasta ja sen tunnistamisesta. Omassa työssäni lastensuojelun sosiaalityössä moniammatillisiin tiimeihin kuuluu sosiaalitoimen työntekijöiden lisäksi usein muita psykososiaalisten tai kehityksellisten palveluiden työntekijöitä sekä lastenpsykiatrian, koulutoimen ja poliisin edustajia. Moniammatilliseen tiimiin voi kuulua myös asiakaslasten vanhempien työntekijöitä esimerkiksi työelämäpalveluista tai mielenterveys- ja päihdetyöstä. Näiden tiimien voimavarana ovat eri alojen ammattilaiset, joista jokainen tuo tiimiin osaamista hieman eri näkökulmasta kuin muut. Tiedonsiirto moniammatillisissa tiimeissä on usein tehokkaampaa kuin oma palaveri jokaisen tahon kanssa erikseen. Moni sosiaalityöntekijä uskaltautuukin kollegoiden tai tiimin tuen myötä kysymään lähisuhdeväkivallasta asiakkaalta tai perheeltä. Suorien kysymysten lisäksi lähisuhdeväkivaltaan on mahdollista puuttua kartoitavilla kyselylomakkeilla, jotka soveltuvat myös psykososiaaliseen työskentelyyn eli sosiaalityössä käytettäväksi.

Koska tämä pro gradu -tutkielma on toteutettu kirjallisuuskatsauksena, luonnollisena jatkotutkimuksena näkisin aiheesta tehdyn empiirisen tutkimuksen. Koska tutkimusaineistooni ei valikoitunut aivan tuoreita tutkimuksia, voisin tehdä tällaisen tutkimuksen itse. 5–10 sosiaalityöntekijän haastattelututkimus lähisuhdeväkivallan näyttäytymisestä tämän päivän asiakastyössä voisi sopia aiheeksi. Toinen näkökulma jatkotutkimukseen voisi olla lähisuhdeväkivallan uhrien kertomuksista koostettu fenomenologisella menetelmällä tehty haastattelututkimus. Uhreja lähtisin tavoittelemaan esimerkiksi turvakotien kautta.

Omaa tutkimusprosessiani arvioisin sanoilla mielenkiintoinen hyppy tuntemattomaan. Pro gradu -tutkielma on monelle ensimmäinen vaativampi ponnistus ja osoitus kykenevyydestä selkeään kirjalliseen itseilmaisuun sekä kriittiseen tieteelliseen ajatteluun, niin myös minulle. Avoimeen yliopistoon tekemäni sosiaalityön kandidaatintutkielma oli paljon pro gradua suppeampi kuten tietysti kuuluu ollakin. Pro gradu -prosessin loppumetreillä huomaan selvästi oman kehitykseni kandidaatintutkielman ja pro gradu -tutkielman välillä niin kirjoittajana kuin ajattelijanakin.

Päätän pro gradu -tutkielmani sitaattiin lempikirjailijani Maria Jotunin teoksesta Huojuva talo, jossa toinen päähenkilö Eero perustelee vaimolleen Lealle väkivallanteon oikeutusta:

*»Minkä taitaa, täytyy saada purkautua.
Jos minä lupaisin, etten sitä enää tee,
minä tekisin kuitenkin.
Ihminen ei ole niin yksinkertainen juttu
kuin miltä hän näyttää.»*

(Jotuni 2020, 294)

LÄHTEET

*Tutkimusaineisto merkitty *-merkillä*

ALLEA – All European Academies. 2017. Tutkimusetiikan eurooppalaiset käytännöt ja ohjeistus. *The European Code of Conduct for Research Integrity Revised Edition* -ohjeen suomennos. Berliini.

Autonen-Vaaraniemi, L. 2004. Onko miehillä kotia sosiaalityössä. Teoksessa Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Juva: PS-kustannus

Byrne, D. 2017. *Reviewing the Literature: What Makes a Successful Literature Review?* London: SAGE Publications.

Campbell Collaboration. 2001. *Guidelines for Preparation of Review Protocols*. [viitattu 11.12.2021]
Saataavilla: https://www2.cifor.org/ebf/wp-content/uploads/sites/32/2017/pubs/Campbell_Collaboration.pdf

Cooper, H. M. 1998. *Synthesizing Research. A Guide for Literature Reviews. Third edition*. SAGE Publications Inc.

*Crabtree-Nelson, S., Grossman, S.F., Lundy, M. 2016. A Call to Action: Domestic Violence Education in Social Work. *Social Work*, 61 (4), 359–362

Dominelli, L. 20210. *Social Work in a Globalizing World*. Polity Press

Dufva, V. 2001. *Mikä lapsella hätänä? Perheväkivalta koulun henkilöstön näkökulmasta*. Julkaisu nro. 25. Helsinki: Ensi ja turvakotien liitto

*Ekström, V. 2018. Carriers of the troublesome violence: the social services' support for female victims of domestic violence. *European journal of social work*, 21 (1), 61–73

Ensi- ja turvakotien liitto. 2021. Lähisuhdeväkivaltaan haettu ennätysmäärä apua. [viitattu 23.9.2021]
Saataavilla: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/lahisuhdevakivaltaan-haettu-ennatysmaara-apua?publisherId=3741&releaseId=69902571>

Eskola, J. & Suoranta, J. 1998. *Johdatus laadulliseen tutkimukseen*. Tampere: Vastapaino

Eskonen, I. 2005. *Perheväkivalta lasten kertomana*. Väitöskirja. Yhteiskuntatieteellinen tiedekunta. Tampereen yliopisto

Espoon kaupunki/STT. 2017. Espoo ja Tieto testaavat tekoälyä palvelupolkujen tunnistamiseen. Verkkosivusto. [viitattu 9.12.2021] Saataavilla: <https://www.sttinfo.fi/tiedote/espoo-ja-tieto-testaavat-tekoalya-palvelupolkujen-tunnistamiseen?publisherId=3385&releaseId=61991000>

Euroopan neuvoston yleissopimus nainiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta. 2011. Istanbul, 11.V.2011. Council of Europe Treaty Series - No. 210 [viitattu 3.10.2021]
Saataavilla: <https://rm.coe.int/1680462532>

Fitzgerald, S.M. & Rumrill, P.D. Jr. 2005. Quantitative alternatives to narrative reviews for understanding existing research literature. *Work*, 24 (3), 317–323

Flinkman, M. & Salanterä, S. 2007. Integroitu katsaus – eri metodeilla tehdyn tutkimuksen yhdistäminen katsauksessa. Teoksessa Johansson, K., Axelin, A., Stolt, M. & Ääri, R-L (toim.) *Systemaattinen kirjallisuuskatsaus ja sen tekeminen. Hoitotieteen laitoksen julkaisuja, tutkimuksia ja raportteja A 51*. Turun yliopisto.

*Frantti-Malinen, U. 2014. *Läheisväkivallan ehkäisyn kansallinen osaamiskeskus -hankkeen 2012–2014 loppuraportti. Aarre-osaamiskeskusmalli – maakunnallinen kehittämismalli kuntien lähisuhde- ja perheväkivaltatyön kehittämiseen*. Keski-Suomen sairaanhoitopiirin kuntayhtymän julkaisuja 134/2014

Green, B., Johnson, C. & Adams, A. 2006. Writing Narrative Literature Reviews for Peer Reviewed Journals: Secrets of the Trade. *Journal of Chiropractic Medicine*, 5 (3), 101–117.

Hautamäki, J. 1997. *Perheväkivalta. Käännekohta miehen elämässä*. Jyväskylä: Gummerus

Healy, C. 2014. *Social work theories in context. Creating frameworks for practise*. Palgrave MacMillan

Heino, T. 1997. *Asiakkuuden hämäryys lastensuojelussa*. Väitöskirja. Helsingin yliopisto.

*Hemming, M. 2015. Lähisuhdeväkivalta kannattaa ottaa puheeksi. *Haaste 4/2015*.

Hirsjärvi, S. & Hurme, H. 2011. *Tutkimushaastattelu. Teemahaastattelun teoria ja käytäntö*. Tallinna: Gaudeamus Helsinki University Press

Humphreys, C. 1999. Avoidance and confrontation: social work practice in relation to domestic violence and child abuse. *Child and family Social Work*, 4 (1), 77–87.

Hurtig, J., Nikupeteri, A., Laitinen, M. 2014. Väkivallan kohtaaminen rakenteellisen oikeudenmukaisuustyön kysymyksenä. Teoksessa Pohjola, A., Laitinen, M. & Seppänen, M. (toim.) *Rakenteellinen sosiaalityö. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja 2014*. Kuopio: Unipress.

Husso, M., Hyväri, E., Kaittila, A., Hietämäki, J., Karhinen-Soppi, A., Kekkonen, O., & Tuominen, J. 2021 Korona, koti ja kontrolli: väkivaltatyöntekijöiden näkemyksiä lähisuhdeväkivallan kohteina olleiden avun saamisen haasteista korona-aikana. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 58 (3), 349–360.

Hämäläinen, J. & Niemelä, P. 1993. *Sosiaalialan etiikka*. Juva: WSOY

IASSW (The International Association Of Schools Of Social Work). 2014. Global definition on social work. [Viitattu 28.12.2021] Saatavilla: <https://www.iassw-aiets.org/global-definition-of-social-work-review-of-the-global-definition/>

IFSW (International Federation of Social Workers). 2014. Global definition of social work. [viitattu 7.10.2021] Saatavilla: <https://www.ifsw.org/what-is-social-work/global-definition-of-social-work/>

*Inkilä, J., Helminen, M., Aalto, P. & Paavilainen, E. 2016. Moniammatillinen yhteistyö perheen kanssa lasten kaltoinkohtelutilanteissa. *Hoitotiede* 2016, (28)3, 204–216.

*Johansen, A-K., Svendsen, B. & Sundet, R. 2017. Children who experience domestic violence dilemmas in social work practice. *European journal of social work*, 20 (5), 741–753.

Jokinen, A. 2000. *Panssaroitu maskuliinisuus. Mies, väkivalta ja kulttuuri*. Tampereen yliopisto. Vammala: Vammalan Kirjapaino Oy.

Jotuni, M. 2000. *Huojuva talo*. 11. painos. Alkuperäisteos 1963. Helsinki: Otava

Juhila, K. 2006. *Sosiaalityöntekijöinä ja asiakkaina. Sosiaalityön yhteiskunnalliset tehtävät ja paikat*. Tampere: Vastapaino

Juhila, K. 2021. Teemoittelu. Analyysitavan valinta ja yleiset analyysitavat. *Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja*. [viitattu 30.12.2021] Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/kvaliohjeet/>

Julkaisufoorumi. 2021. [viitattu 4.11.2021] Saatavilla: <https://julkaisufoorumi.fi/fi>

Jäppinen, M. 2015a. *Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus Venäjällä*. Väitöskirja. Sosiaalitieteiden laitos. Helsingin yliopisto.

Jäppinen, M. 2015b. Väkivaltatyön käytännöt, sukupuoli ja toimijuus Venäjällä. Puheenvuoro. *Janus* 23 (1), 99–106.

*Kaittila, A. 2017. Parisuhdeväkivaltaa kokeneet naiset avun hakijoina. Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H & Honkatukia, P. *Sukupuolistunut väkivalta*. Tallinna: Vasapaino

Kananoja, A. 2007. Sosiaalityön asiakastyö, menetelmät ja orientaatiot. Teoksessa Kananoja, A., Lähteinen, M., Marjamäki, P., Laiho, K., Sarvimäki, P., Karjalainen, P. & Seppänen, M. 2007. *Sosiaalityön käsikirja*. Jyväskylä: Tietosanoma

Kangasniemi, M., Utriainen, K., Ahonen, S., Pietilä, A., Jääskeläinen, P. & Liikanen, E. 2013. Kuvaileva kirjallisuuskatsaus: Eteneminen tutkimuskysymyksestä jäsenettyyn tietoon. *Hoitotiede*, 25 (4)

*Karhuvaara, M., Kaitue, S. & Ruuhilahti, S. 2013. *Lähisuhdeväkivallan kartoittaminen ja siihen puuttuminen lastenvalvojan työssä*. Tampere: Juvenes Print – Suomen yliopistopaino Oy

*Keeling, J. & van Wormer, K. 2012. Social Worker Interventions in Situations of Domestic Violence: What We Can Learn from Survivors' Personal Narratives? *The British Journal of Social Work*, 42 (7), 1354–1370.

Kekoni, T., Mönkkönen, K., Hujala, A., Laulainen, S. & Hirvonen, J. 2019. Moniammatillisuus käsitteinä ja käytänteinä. Teoksessa Mönkkönen, K., Kekoni, T. & Pehkonen, A. *Moniammatillinen yhteistyö. Vaikuttava vuorovaikutus sosiaali- ja terveysalalla*. Tallinna: Gaudeamus Oy

Kivelä, S. 2020. *The Documentation of Family Violence in Healthcare and the Associations of Violence on Well-Being*. Väitöskirja. Tampereen yliopisto

Korteniemi, P. & Borg, P. 2008. *Kohti näyttöön perustavaa ammatillista käytäntöä?* Stakesin työpapereita 23/2008. Helsinki.

Koski, L. 2020. Teksteistä teemoiksi. Dialoginen tematisointi. Teoksessa Puusa, A. & Juuti, P. (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus

Kuntaliitto. 2017. Sosiaalityö, sosiaalihojaus ja omatyöntekijä. [viitattu 3.11.2021] Saatavilla: <https://www.kuntaliitto.fi/sosiaali-ja-terveysasiat/sosiaalihuolto/sosiaalityo-sosiaalihojaus-ja-omatyontekija>

Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) 2004. *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Juva: PS-kustannus

Laadullisen tutkimuksen verkkokäsikirja. [viitattu 7.12.2021] Saatavilla: <https://www.fsd.tuni.fi/fi/palvelut/menetelmaopetus/kvali/analyysitavan-valinta-ja-yleiset-analyysitavat/teemoittelu/>

Laki lapsen huollosta ja tapaamisoikeudesta (361/1983) [viitattu 26.9.2021] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1983/19830361>

*Lepistö, S., Ellonen, N., Helminen, M. & Paavilainen, E. 2017. Lapsiin kohdistuvan väkivallan arvioiminen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82 (2), 212–221.

Lidman, S. 2015. Väkivaltakulttuurin perintö. Sukupuoli, asenteet ja historia. Tallinna: Gaudeamus

Lundgren, E., Heimer, G., Westerstrand, J. & Kalliokoski, A-M. 2001. *Slagen dam – Mens våld mot kvinnor i jämställda Sverige*. [viitattu 3.10.2021] Saatavilla: [https://www.brottsoffermyndigheten.se/media/seyalp3a/slagen-dam.pdf#_utma=1.2079862153.1633251887.1633251887.1633251887.1&_utmb=1.1.10.163325187&_utmc=1&_utmz=1.1633251887.1.1.utmcsr=google|utmccn=\(organic\)|utmcmd=organic|utmctr=\(not%20provided\)&_utmv=-&_utmh=40167074](https://www.brottsoffermyndigheten.se/media/seyalp3a/slagen-dam.pdf#_utma=1.2079862153.1633251887.1633251887.1633251887.1&_utmb=1.1.10.163325187&_utmc=1&_utmz=1.1633251887.1.1.utmcsr=google|utmccn=(organic)|utmcmd=organic|utmctr=(not%20provided)&_utmv=-&_utmh=40167074)

- Niemi-Kiesiläinen, J. 2004. *Rikosprosessi ja parisuhdeväkivalta*. Helsinki: WSOY
- Niemi-Kiesiläinen, J. & Kainulainen, H. 2006. Perheväkivalta ja lainsäädäntö. Teoksessa Niemi-Kiesiläinen, J. & Kainulainen, H. *Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä*. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Hämeenlinna: Karisto Oy
- Nikupeteri, A., & Laitinen, M. 2013. Vaino naisiin kohdistuvana eron jälkeisenä väkivaltana. *Sukupuolentutkimus - Genusforskning*, 29(2), 29–43
- Nikupeteri, A., Lappi, C., Lohiniva-Kerkelä, M., Kauppi, A. & Laitinen, M. 2017. Potentiaalisesti tappava parisuhde? Erotilanteen uhkaavuus ja uhrien suojaamisen edellytykset sukupuolistuneen väkivallan viitekehyksessä. *Oikeus*, 46 (3), 290–309
- Nipuli, S. 2020. *Lähisuhdeväkivaltaan puuttumisen ja ehkäisyn prosessit Lähisuhdeväkivaltatyön hyvät käytännöt rakenteisiin*. Sosiaali- ja terveysministeriön raportteja ja muistioita 2019:55. Helsinki
- *Notko, M., Holma, J., Husso, M., Virkki, T., Laitila, A., Merikanto, J. & Mäntysaari, M. 2011. Lähisuhdeväkivallan tunnistaminen erikoissairaanhoidossa. *Duodecim*, 127 (15), 1599–1606.
- Nyqvist, L. 2004. Sukupuoli parisuhdeväkivallan ammatillisessa kohtaamisessa. Teoksessa Kuronen, M., Granfelt, R., Nyqvist, L. & Petrelius, P. (toim.) *Sukupuoli ja sosiaalityö*. Juva: PS-kustannus
- Ojuri, A. 2004. *Väkivalta naisen elämän varjona. Tutkimus parisuhdeväkivaltaa kokeneiden naisten elämäntilasta ja selviytymisestä*. Väitöskirja. Lapin yliopisto.
- Oranen, M. (toim.) 2001. *Perheväkivallan varjossa. Raportti lapsikeskeisen työn kehittämiseksi*. Helsinki: Kirjapaino Oy
- Paasio, P. 2014. *Näyttöön perustuva sosiaalityön käytäntö – järjestelmällinen katsaus vuosina 2010–2012 julkaistuista tutkimuksista*. Lisensiaatintutkimus. Jyväskylän yliopisto
- Paavilainen, E. & Pösö, T. 2003. *Lapset, perhe ja väkivaltatyö*. Porvoo: WSOY
- *Peräaho, H., Leppäkoski, T., Koivisto, A-M., Kylmä, J. & Paavilainen, E. 2016. Täydennyskoulutukseen osallistumisen yhteys työntekijöiden valmiuksiin hoitaa perheväkivaltaa. *Tutkiva hoitotyö*, 14 (1), 23–32.
- Piispa, M. & Heiskanen, M. 2017. Sukupuoli ja väkivalta tilastoissa Miksi tarvitaan tietoa väkivallan yleisyydestä? Teoksessa Niemi, J., Kainulainen, H. & Honkatukia, P. *Sukupuolistunut väkivalta*. Tallinna: Vastapaino
- *Piispa, M. & October, M. 2017. Vaikuttava työkalu toistuvaan parisuhdeväkivaltaan puuttumiseen. *Yhteiskuntapolitiikka*, 82 (3), 304–312
- Poliisi. 2021. Lähisuhdeväkivalta. [viitattu 12.11.201] Saatavilla: <https://poliisi.fi/lahisuhdevakivalta>

Pringle, K. 2007. Försummade frågor – etnicitet, kön och ålder. Teoksessa Eriksson, M. (red.) *Barn som upplever våld*. Stockholm: Gothia

Puusa, A. & Juuti P. (toim.) 2020. *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Tallinna: Gaudeamus

Rauhala, P-L., & Virokannas, E. 2011. Sosiaalityön tutkimuksen etiikka, opettaminen ja tietoarvo. Teoksessa *Sosiaalityön arvot ja etiikka. Sosiaalityön tutkimuksen vuosikirja*. PS-kustannus

Rikoslaki. 39/1889. [viitattu 2.10.2021] Saatavilla:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001#L35>

Rimpelä, M. 2003. Mies saa apua yhteiskunnalta vasta kun hän on kehittänyt sopivan ongelman. Teoksessa Lipponen, P. & Wesaniemi, P. *Mies ja ero. Kertomuksia parisuhteen päättymisestä*. Helsinki: Kirjapaja Oy

*Robbins, R. & Cook, K. 2018. “Don’t Even Get Us Started on Social Workers”: Domestic Violence, Social Work and Trust – An Anecdote from Research. *British Journal of Social Work*, 48 (6), 164-1681

Ruohonen, M. 2006. Perhe- ja lähisuhdeväkivallan vastaisen työn kehitys Suomessa. Teoksessa Perhe- ja lähisuhdeväkivalta. Auttamisen käytäntöjä. Ensi- ja turvakotien liitto ry. Hämeenlinna: Karisto Oy

Saaranen-Kauppinen, A. & Puusniekka, A. 2006. KvaliMOTV – Menetelmäopetuksen tietovaranto. Tampere: Yhteiskuntatieteellinen tietoarkisto [viitattu 7.11.2021] Saatavilla:

<https://www.fsd.tuni.fi/menetelmaopetus/>

Salminen, A. 2011. *Mikä kirjallisuuskatsaus? Johdatus kirjallisuuskatsauksen tyyppeihin ja hallintotieteellisiin sovelluksiin*. Opetusjulkaisuja 62. Julkishallinto 4. Vaasa: Vaasan yliopiston julkaisuja

Satka, M. 2015. Miksi sosiaalityön käytäntötutkimuksen kansainvälinen suosio kasvaa?

Luentodiasarja. Pääkaupunkiseudun sosiaalityön tutkimuksen päivä 29.8.2015. Helsingin yliopisto

Sayed, T. 2015. Ohjaus keskusteluun perustuvana menetelmänä. Teoksessa Näkki, P. & Sayed, T. *Asiakastyön menetelmiä sosiaalialalla*. Helsinki: Edita

Skaffari, P., Nikupeteri, A & Laitinen, M. 2021. *Auttamisjärjestelmän kriittiset kohdat paisuhdeväkivallan kokijoiden näkökulmasta*. Lapin yliopiston tutkimusraportti.

Sosiaalihuoltolaki 1301/2014. [viitattu 9.11.2021] Saatavilla:

<https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/2014/20141301>

Sosnet. 2021. Sosiaalityön määritelmä. Kansainvälinen määritelmä. [viitattu 28.12.2021] Saatavilla:

<https://www.sosnet.fi/FI/Sosnet/Sosiaalityon-maaritelma>

Stolt, M., Axelin, A. & Suhonen, R. (toim.) 2015. *Kirjallisuuskatsaus hoitotieteessä*. Turun yliopisto. Turku: Juvenes Print

THL. 2021a. Lähisuhdeväkivalta. [viitattu 26.9.2021] Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta>

THL. 2021b. Lähisuhdeväkivalta 2019. Tilastoraportti 3/2021. Viranomaisten tietoon tulleen väkivallan määrä kasvussa. [viitattu 2.10.2021] Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/lahisuhdevakivalta>

THL. 2021c. Turvakotipalvelut 2020. Tilastoraportti 17/2020. [viitattu 2.10.2021] Saatavilla: https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/142646/Tilastoraportti%202020%2028.5.2021_FINAL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

THL. 2021d. SERI - seksuaaliväkivallan uhrin tukikeskukset. [viitattu 3.10.2021] Saatavilla: <https://thl.fi/fi/web/lapset-nuoret-ja-perheet/hyvinvointi-ja-terveys/vakivallan-ehkaisy/seksuaalivakivalta/seri-seksuaalivakivallan-uhrin-tukikeskukset>

Tuomi, J. & Sarajärvi, A. 2018. *Laadullinen tutkimus ja sisällönanalyysi*. Helsinki: Tammi

Tutkimuseettinen neuvottelukunta. 2019. Ihmiseen kohdistuvan tutkimuksen eettiset periaatteet ja ihmistieteiden eettinen ennakoarviointi Suomessa Tutkimuseettisen neuvottelukunnan julkaisuja 3/2019 [viitattu 28.11.2021] Saatavilla: <https://tenk.fi/fi/ohjeet-ja-aineistot/ihmistieteiden-eettisen-ennakoarvioinnin-ohje#3>

Tönnesen, E., Lundh, C. & Heimer, G. 1999. Respektfullt, lyhört lyssnande kan bryta en ond misshandelscirkel. *Läkartidningen*, 96 (48), 5381–5384.

Valtioneuvosto. SopS 53/2015. Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaattamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta. [viitattu 7.10.2021] Saatavilla: <https://www.finlex.fi/fi/sopimukset/sopsteksti/2015/20150053>

*Virkki, T., Husso, M., Notko, M., Laitila, A., Holma, J., Mäntysaari, M. 2011. Lähisuhdeväkivallan kehystäminen erikoissairaanhoidossa: puuttumisen ja muutoksen mahdollisuudet. *Sosiaalilääketieteellinen aikakauslehti*, 48 (4), 280–293.

LIITTEET

Liite 1 Aineistonhakuprosessi

